

בנק הפועלים

דוח על הסיכונים -
גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים
ליום 30 בספטמבר 2019

Q3

תוכן העניינים

7	דוח על הסיכונים
8	א. מבוא
8	א.1. מידע צופה פני עתיד
8	א.2. הצהרה על הגילוי
9	ב. יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון משוקללים
9	ב.1. יחסים פיקוחיים עיקריים
10	ב.2. הערכת הסיכונים וניהולם
10	ב.3. חומרת גורמי סיכון
12	ב.4. סיכונים מובילים ומתפתחים
13	ב.5. סקירת נכסי סיכון משוקללים
14	ג. הון ומינוף
14	ג.1. הרכב ההון
16	ג.2. הלימות ההון
17	ג.3. יחס מינוף
19	ד. סיכון אשראי
19	ד.1. איכות האשראי של חשיפות האשראי
21	ד.2. סיכון אשראי בגין חשיפות ללווים ולקבוצות לוויים
22	ד.3. סיכונים בתיק הלוואות לדיור
23	ד.4. אשראי לאנשים פרטיים (ללא דיור)
24	ד.5. מימון ממונף
25	ד.6. הפחתת סיכון אשראי: גילויים בגישה הסטנדרטית
28	ה. סיכונים אשראי של צד נגדי
29	ו. סיכון שוק
29	ו.1. סיכון שוק בתיק למסחר
29	ו.2. סיכון ריבית בתיק הבנקאי
31	ו.3. סיכון מניות ומרווחי אשראי - סיכון השקעה
32	ז. סיכון נזילות
37	ח. סיכון תפעולי
37	ט. סיכון ציות
37	י. סיכון משפטי
37	יא. סיכון מוניטין
37	יב. סיכון רגולציה
38	יג. סיכון כלכלי
38	יד. סיכון אסטרטגי
38	טו. סיכון סביבתי

רשימת הטבלאות

יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון משוקללים

- 9 לוח ב-1: טבלת יחסים פיקוחיים עיקריים
11 לוח ב-2: חומרת גורמי סיכון
13 לוח ב-3: סקירת נכסי סיכון משוקללים

הון ומינוף

- 14 לוח ג-1: הרכב ההון הפיקוחי
17 לוח ג-2: השוואה בין נכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף
18 לוח ג-3: גילוי על יחס מינוף

סיכון אשראי

- 19 לוח ד-1: מדדי סיכון אשראי
20 לוח ד-2: איכות האשראי של חשיפות אשראי
21 לוח ד-3: פירוט יתרות אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני ללווים שיתרת חבותם מעל 1,200 מיליון ש"ח לפי ענפי משק
21 לוח ד-4: פירוט יתרות סיכון האשראי לכל קבוצת לוויים אשר חבותה נטו על בסיס מאוחד עולה על 15% מהון התאגיד הבנקאי (כהגדרתו בהוראה 313)
22 לוח ד-5: מעקב אחר התפתחות יתרת תיק האשראי לדיור על-פי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק
22 לוח ד-6: פירוט מאפיינים שונים של אשראי לדיור שהעמיד הבנק - שיעור מסך הביצועים החדשים
23 לוח ד-7: יתרת האשראי לאנשים פרטיים בישראל
23 לוח ד-8: מידע על חובות בעייתיים בגין אנשים פרטיים בישראל
24 לוח ד-9: חשיפות הבנק למימון ממונף לפי ענף המשק של הלווה
25 לוח ד-10: טבלת הפחתת סיכון אשראי
26 לוח ד-11: הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון

סיכויי אשראי של צד נגדי

- 28 לוח ה-1: ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי לפי גישה פיקוחית
28 לוח ה-2: הקצאת הון בגין התאמת שערורן לסיכון אשראי

סיכון שוק

- 29 לוח ו-1: סיכון שוק על-פי הגישה הסטנדרטית
30 לוח ו-2: שווי הוגן נטו מותאם של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו
30 לוח ו-3: השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על השווי הוגן נטו מותאם של הבנק וחברות מאוחדות שלו
31 לוח ו-4: גישות ההון הכלכלי של הבנק לשינויים במקביל בעקומי הריבית (השינוי התיאורטי בשווי הכלכלי כתוצאה מהתרחיש)
31 לוח ו-5: השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית

סיכון נזילות

- 32 לוח ז-1: יחס כיסוי הנזילות - תאגיד בנקאי בע"מ וחברות מאוחדות שלו לתקופה של שלושה חודשים
36 לוח ז-2: פירוט נכסים נזילים לפי רמות כנדרש בהוראות באזל

דוח על הסיכונים

אנו מתכבדים להגיש לכם את ה"דוח על הסיכונים גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 30 בספטמבר 2019" (להלן: "הדוח על הסיכונים" או ה"דוח").

המידע המפורט בדוח זה כנדרש בהוראות הדיווח של בנק ישראל, כולל דרישות גילוי שפורסמו על-ידי ועדת באזל ודרישות גילוי על סיכונים המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על-ידי הפורום ליציבות פיננסית (FSF) ודרישות גילוי שפורסמו על-ידי צוות משימה שהוקם על-ידי המוסד ליציבות פיננסית (FSB) לשיפור הגילוי על סיכונים בתאגידים בנקאיים.

בהמשך לאמור בסעיף 2.6.1 לדוח הדירקטוריון של הבנק לשנת 2018 לעניין היערכות הבנק להיפרדות מקבוצת ישראלכרט, בהתאם לנדרש בחוק להגברת התחרותיות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), תשע"ז-2017 ("החוק להגברת התחרותיות"), ביום 8 באפריל 2019 מכר הבנק בהצעת מכר לציבור כ-65.2% מהונה של ישראלכרט. לאחר המכירה נותר הבנק עם החזקה של כ-33% ממניות ישראלכרט ובהתאם לאמור בביאור 1.ה. בתמצית הדוחות הכספיים, נתוני קבוצת ישראלכרט אינם מוצגים במרבית הפירוטים שלהלן.

פרסום זה של הדוח על הסיכונים הינו במסגרת הדיווח הכספי של בנק הפועלים בע"מ וכולל מידע מורחב בנושאי ניהול הסיכונים וההון. יש לעיין בדוח זה ביחד עם ה"דוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018", עם הדוחות הכספיים לשנת 2018 ועם תמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2019.

בכבוד רב,

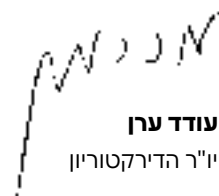
אמיר בכר

משנה למנכ"ל, מנהל סיכונים ראשי

דב קוטלר

המנהל הכללי

עודד ערן

יו"ר הדירקטוריון

תל-אביב, 19 בנובמבר 2019

א. מבוא

א.1. מידע צופה פני עתיד

מרביתו של המידע המפורט בדוח זה, שאינו מתייחס לעובדות היסטוריות (אף אם הוא מבוסס על עיבוד של נתונים היסטוריים), מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות-ערך, התשכ"ח-1968. תוצאות הבנק בפועל, עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בשוקי ההון בארץ ובעולם, שינויים מאקרו כלכליים, שינויים במצב הגיאופוליטי, שינויים רגולטוריים, שינויים חשבונאיים ושינויים בכללי המיסוי, וכן שינויים אחרים שאינם בשליטת הבנק, ואשר עשויים להביא לאי התממשות ההערכות ו/או לשינויים בתוכניות העסקיות של הבנק. מידע צופה פני עתיד מאופיין במילים או בביטויים כגון: "תחזית", "תוכנית", "יעד", "אומדן סיכון", "תרחיש", "תרחיש קיצוני", "הערכת סיכון", "קורלציה", "התפלגות", "אנו מאמינים", "צפוי", "חזוי", "מעריכים", "מתכוונים", "מתכננים", "מתעתד", "עשוי להשתנות", "צריך", "יכול", "יהיה" וביטויים דומים להם. ביטויים צופי פני עתיד אלו, כרוכים בסיכונים ובחוסר ודאות, משום שהם מבוססים על הערכות ההנהלה לגבי אירועים עתידיים, אשר כוללים, בין היתר, שינויים בפרמטרים הבאים: מצב המשק, טעמי הציבור, שיעורי ריבית בארץ ובחו"ל, שיעורי אינפלציה, הוראות חקיקה ורגולציה חדשות בתחום הבנקאות ושוק ההון, החשיפה לסיכונים פיננסיים, איתנות פיננסית של לווים, התנהגות המתחרים, היבטים הקשורים בתדמית הבנק, התפתחויות טכנולוגיות ונושאי כח אדם, ובתחומים אחרים אשר יש להם השפעה על פעילות הבנק ועל הסביבה בה הוא פועל, ואשר מטבע הדברים התממשותם אינה ודאית.

מידע זה משקף את נקודת המבט הנוכחית של הבנק בנוגע לאירועים עתידיים. נקודת מבט זו מבוססת על הערכות, ולכן נתונה לסיכונים, לחוסר ודאות, ואף לאפשרות שאירועים או התפתחויות, שנחזו כצפויים, לא יתממשו בכלל, או יתממשו במקצת בלבד, ואף שההתפתחויות בפועל תהיינה הפוכות מאלו שנצפו.

המידע המוצג להלן נסמך, בין היתר, על מידע המצוי בידיעת הבנק והמבוסס, בין היתר, על פרסומים של גורמים שונים, כגון: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד האוצר, נתוני בנק ישראל, משרד השיכון וגורמים אחרים המפרסמים נתונים והערכות לגבי שוקי ההון בארץ ובעולם.

א.2. הצהרה על הגילוי

על פי הנחיות בנק ישראל, הצהרות על הגילוי בדוח הכספי התקופתי של הבנק, תקפות גם ל"דוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים". במסגרת הדיונים בתמצית הדוחות הכספיים של הבנק, אישר דירקטוריון הבנק את פרסום ה"דוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 30 בספטמבר 2019".

ב. יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון משוקללים
1.1. יחסים פיקוחיים עיקריים

לוח ב-1: טבלת יחסים פיקוחיים עיקריים

על בסיס מאוחד, ליום				
30 בספטמבר 2018	31 בדצמבר 2018	31 במרץ 2019	30 ביוני 2019	30 בספטמבר 2019
במיליוני ש"ח				
הון זמין				
38,112	38,004	38,903	39,852	39,528
37,617	37,547	38,484	39,471	39,185
39,089	38,981	39,636	40,585	40,261
37,617	37,547	38,484	39,471	39,185
49,723	49,023	49,072	50,846	50,458
*43,301	*43,284	44,158	46,176	45,865
נכסי סיכון משוקללים				
336,678	340,597	339,691	332,991	332,922
337,370	341,236	340,277	333,523	333,401
יחסי הלימות הון, לפי הוראות הפיקוח על הבנקים				
11.32%	11.16%	11.45%	11.97%	11.87%
11.15%	11.00%	11.31%	11.83%	11.75%
11.61%	11.44%	11.67%	12.19%	12.09%
11.15%	11.00%	11.31%	11.83%	11.75%
14.77%	14.39%	14.45%	15.27%	15.16%
*12.83%	*12.68%	12.98%	13.84%	13.76%
10.24%	10.24%	10.24%	10.26%	10.26%
1.08%	0.92%	1.21%	1.71%	1.61%
יחסי המינוף, לפי הוראות הפיקוח על הבנקים				
512,146	518,980	523,012	511,322	508,609
512,423	519,236	523,246	511,535	508,801
7.63%	7.51%	7.58%	7.94%	7.92%
7.34%	7.23%	7.35%	7.72%	7.70%
לשלושת החודשים שהסתיימו ביום				
30 בספטמבר 2018	31 בדצמבר 2018	31 במרץ 2019	30 ביוני 2019	30 בספטמבר 2019
יחס כיסוי נזילות, לפי הוראות הפיקוח על הבנקים				
109,043	106,375	109,781	111,017	106,503
89,726	88,515	87,721	87,247	85,681
122%	120%	125%	127%	124%

* הוצג מחדש.

(1) לפני השפעת הוראות המעבר, לרבות השפעת אימוץ כללי החשבונאות המקובלים בארצות-הברית בנושא זכויות עובדים, ולפני השפעת התאמות בגין תוכנית התייעלות.
 (2) לרבות דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים.

ב.2. הערכת הסיכונים וניהולם

הבנק מבצע בחינה מקיפה להערכת הסיכונים אליהם הוא חשוף ואמידת המהותיות שלהם. במסגרת תהליך ה-ICAAP (תהליך פנימי להערכת הלימות ההון) הבנק הגדיר את הסיכונים הבאים כסיכונים מהותיים: סיכון אשראי, סיכון ריכוזיות, סיכון שוק, סיכון השקעה, סיכון תפעולי (לרבות סיכון IT וסיכון סייבר), סיכון צד נגדי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי, סיכון נזילות, סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי-תחרותי, סיכון רגולטורי וסיכון ציות. סיכונים נוספים אליהם חשוף הבנק מטופלים באופן ישיר כחלק מהניהול העסקי והם: סיכון משפטי, סיכון כלכלי וסיכון סביבתי.

ניהול הסיכונים מתבצע בראיה גלובלית של פעילות הבנק בארץ ובסניפי הבנק בחו"ל, ובשים לב לפעילות החברות הבנות בעלות חשיפה משמעותית לקבוצה. החברות הבנות מונחות לניהול הסיכונים על בסיס אסטרטגיית הסיכון והמדיניות הקבוצתית, תוך ביצוע התאמות בהתאם לנסיבות, ודיווח עליהן לחברה האם. ניהול הסיכונים מתבצע בכל חברה בקבוצת הבנק בנפרד, על-פי המדיניות המוטווית על-ידי הדירקטוריון של כל חברה. הבנק מנהל את הסיכונים השונים תוך גידור חלק מהם. המפקח על הבנקים קבע בהוראות ניהול בנקאי תקין הנחיות הקשורות לנושא ניהול הסיכונים. ההוראות מפרטות את דרישות המפקח בניהול הסיכונים השונים אליהם חשוף התאגיד הבנקאי, וקובעות עקרונות יסוד לניהול הסיכונים ולבקרתם, ובכללם: מעורבות נאותה והבנה מעמיקה של דירקטוריון התאגיד הבנקאי בניהול הסיכונים, ניהול הסיכונים באמצעות מנהל סיכונים שהוא חבר הנהלה, העמדת כלים לזיהוי הסיכונים ולמדידתם והסדרת אמצעי פיקוח ובקרה, כולל קיום פונקציה עצמאית לבקרת הסיכונים. הבנק פועל בהתאם להנחיות המפקח על הבנקים.

מנהל הסיכונים הראשי (CRO) וחבר הנהלה האחראי על החטיבה לניהול סיכונים הינו ד"ר א. בכר.

הסיכונים הפיננסיים מנוהלים על-ידי חברי הנהלה ממונים, ובאחריותם.

חברי הנהלה העיקריים האחראים לניהול סיכונים האשראי הינם מנהל החטיבה העסקית מר צ. כהן, והממונה על החטיבה הקמעונאית מר ה. שטיין עד 12 בנובמבר 2019, וממועד זה, הגב' ד. רביב.

חבר הנהלה האחראי על ניהול סיכונים השוק, ההשקעה והנזילות ומנהל חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית. הינו מר י. ענתבי.

הסיכון המשפטי מנוהל על-ידי עורך-דין י. אלמוג, היועצת המשפטית הראשית.

הסיכון הטכנולוגי, ובכללו סיכון הסייבר, מנוהל על-ידי הגב' א. בן זאב מנהלת חטיבת הטכנולוגיה והמחשוב.

הסיכון התפעולי, למעט הסיכון המשפטי והסיכון הטכנולוגי, מנוהל על-ידי כל חבר הנהלה בתחום הפעילות הנתון לאחריותו.

לפרטים בדבר שינויים בחברי הנהלת הבנק ראה [דוח ממשל תאגידי בפרק "עניינים אחרים" בתמצית הדוחות הכספיים](#).

לפרטים והרחבה בדבר ממשל ניהול הסיכונים לרבות תפיסת הבקרה, הגורמים האחראים, ועדות הדירקטוריון וצוותי הנהלה בזיקה לניהול הסיכונים ראה ["דוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018"](#).

ב.3. חומרת גורמי סיכון

בהתאם להוראת בנק ישראל, ביצע הבנק מיפוי של גורמי הסיכון העיקריים אליהם חשופה הקבוצה. בטבלה להלן מפורטים גורמי הסיכון והערכות ההנהלה לגבי חומרת הסיכון של כל אחד מגורמי הסיכון. סולם דרגות החומרה של גורמי הסיכון נקבע תוך התייחסות להגדרות תיאבון הסיכון של הבנק והוא כולל חמש דרגות חומרה לכל גורם סיכון. עבור שלוש דרגות (נמוכה, בינונית וגבוהה) נקבעו מדדים כמותיים:

- **דרגת חומרה נמוכה** - הפגיעה ברווח השנתי בגין אירוע קיצון קטנה יותר מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל, כלומר, אירוע קיצון לא יגרום לבנק לעבור להפסדים.

- **דרגת חומרה בינונית** - הפגיעה ברווח השנתי בגין אירוע קיצון גדולה מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל ולכן גורמת לבנק לעבור להפסד לפחות באחת משנות התרחשות האירוע, ולירידה ביחס הון רובד ראשון, אך יחס ההון לא ירד אל מתחת לרמת קיבולת הסיכון שהוגדרה (6.5%).

- **דרגת חומרה גבוהה** - הפגיעה ברווח בגין אירוע קיצון, תגרום לירידה ביחס ההון רובד ראשון אל מתחת לרמת קיבולת הסיכון. כדי לכמת את השפעת גורמי הסיכון על הרווח ועל יחס ההון של הבנק, נבחנו, עבור מרבית הסיכונים, תרחישי קיצון מערכתיים ותרחישי גורם סיכון בודד והשפעה החמורה ביותר מבין התרחישים משמשת לצורך טבלת גורמי סיכון. יציין כי כימות זה מתייחס להשפעה על הון הבנק ויתכנו תרחישים הכוללים ירידה ברווח או הפסדים שהשפעתם על רווחיות הבנק אינה זניחה אולם השפעתם על הלימות ההון הינה נמוכה ולפיכך יסווגו בדרגת חומרה נמוכה. בנוסף, כאשר להערכת צוות המומחים, המדדים הכמותיים אינם נותנים ביטוי מספיק לחומרת גורם הסיכון או כאשר אין אפשרות לקבוע בשיטות כמותיות מהימנות את רמת הסיכון של גורם סיכון מסוים ניתן ביטוי לחוות דעת של צוות המומחים.

כל גורם סיכון המופיע בטבלה שלהלן נבדק, כאשר הוא עומד בפני עצמו, ומתוך הנחה של אי-תלות בין גורם סיכון אחד לגורמי סיכון נוספים המופיעים בטבלה. יחד עם זאת, בגורמי סיכון "מצב המשק בעולם" ו"מצב המשק בישראל" המופיעים בטבלה, נבחנו תרחישים מערכתיים האומדים את ההשפעה על הרווח ויחס ההון כתוצאה משילוב של מספר גורמי סיכון. נדגיש כי תרחישי הסיכון מדמים מצב של התממשות נזקים בלתי צפויים מעבר לרמה הצפויה של אירועי נזק במהלך העסקים הרגיל של הקבוצה.

הבנק מעריך את רמת הסיכונים גם בשיטה נוספת המבוססת על הערכות מומחה של רמת הסיכון המובנה, איכות ניהול הסיכונים ואפקטיביות הבקורות והסיכון השיורי. הסיכון המובנה הינו הסיכון המצרפי הקיים בפעילות בה עוסק הבנק ומוגדר כהפסד פוטנציאלי מפעילות זו. הערכת סיכון מובנה מתבצעת בראיה צופה פני עתיד וגם בראיית העבר אך מבלי להתחשב בתהליכי הניהול והבקורות. כדי לאמוד את הסיכון השיורי המביא בחשבון את תהליכי הניהול והבקורה, נוספו למודל הערכות מומחי תוכן במעגל הבקורה השני בדבר איכות ניהול הסיכונים ואפקטיביות הבקורות. שילוב האמידה בשתי השיטות לכלל הערכת הסיכון השיורי הניתנת בטבלה להלן בסולם בן חמש דרגות חומרה, נעשה כהערכת מומחה המשקפת את הטיפול של מומחי התוכן בתחומים השונים והוא כפוף לכל ההסתייגויות האמורות לגבי מידע צופה פני עתיד.

לוח ב-2: חומרת גורמי סיכון

השפעת הסיכון	גורם הסיכון	
סיכונים פיננסיים		
	סיכון אשראי (לרבות סיכון צד נגדי)	1.
בינונית	מזה: סיכון בגין איכות הלווים ו/או ביטחונות	1.1.
בינונית	מזה: סיכון בגין ריכוזיות ענפית	1.2.
בינונית	מזה: סיכון בגין ריכוזיות לוויים/קבוצת לוויים	1.3.
נמוכה-בינונית	סיכון שוק	2.
נמוכה-בינונית	מזה: סיכון ריבית	2.1.
נמוכה	מזה: סיכון אינפלציה/סיכון שער חליפין	2.2.
נמוכה-בינונית	מזה: סיכון מחירי מניות ומרווחי אשראי	2.3.
נמוכה-בינונית	סיכון נזילות	3.
סיכונים תפעוליים ומשפטיים		
בינונית	סיכון תפעולי ⁽¹⁾	4.
בינונית	מזה: סיכון סייבר	4.1.
בינונית	מזה: סיכון IT	4.2.
נמוכה	סיכון משפטי	5.
סיכונים אחרים		
נמוכה-בינונית	סיכון מוניטין	6.
בינונית	סיכון אסטרטגיה ותחרות	7.
בינונית	סיכון רגולציה וחקיקה	8.
בינונית	סיכון כלכלי - מצב המשק בישראל	9.
בינונית	סיכון כלכלי - מצב המשק בעולם	10.
בינונית-גבוהה	סיכון ציית* ⁽²⁾	11.

- * תחת סיכון הציית כלולים גם הסיכונים הנובעים מהחקירות על-ידי רשויות בארצות-הברית כאמור בביאורים T10 ו-T10 בתמצית הדוחות הכספיים.
- (1) רמת הסיכון התפעולי וכן רמת סיכון ה-IT הכלולה בה עלו לבינונית (בהשוואה לדיווח השנתי) בשים לב לסביבה התפעולית המורכבת הן בהיבטים טכנולוגיים והן בהיבטים אחרים שאינם טכנולוגיים.
- (2) רמת סיכון הציית עלתה לרמת סיכון בינונית-גבוהה (בהשוואה לדיווח השנתי) בשים לב לרגולציה ולסביבת האכיפה המתגברות בארץ ובעולם.

ב.4. סיכונים מובילים ומתפתחים

בהתבסס על המלצת ה-FSB (המוסד לציבות פיננסיות), סיכון מוביל מוגדר כהתפתחות המתרחשת כיום בסביבת העסקים של הבנק, אשר עלולה להשפיע לרעה על תוצאות הבנק במהלך השנה הקרובה. זאת לעומת סיכון מתפתח אשר ישנה אי ודאות גדולה יותר לגבי מועד גיבושו לכלל התרחשות בעלת השפעה מהותית על אסטרטגיית הבנק.

ניהול הסיכונים בקבוצת הבנק מתואר בהרחבה ב"דוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018". הנהלת הבנק והדירקטוריון דנו בהשפעתם על הבנק של הסיכונים המובילים והמתפתחים המפורטים להלן ובוחנים מעת לעת את הצורך בהתאמת האסטרטגיה העסקית בהתאם להתפתחויות אלה:

- **סיכון הציות:** תחת סיכון הציות כלולים, בהתאם להוראת נוהל בנקאי תקין 308 גם סיכונים הנובעים מתחום הוגנות הבנק כלפי לקוחותיו ניגוד עניינים, איסור הלבנת הון ומימון טרור, מתן ייעוץ ללקוח, הגנה על הפרטיות (למעט היבטים של טכנולוגיית המידע), היבטי מיסוי רלוונטיים למוצרים או שירותים ללקוחות או הוראות בעלות אופי דומה.

התממשות הסיכון בעולם באה לידי ביטוי בהמשך החקירות נגד בנקים בעולם והקנסות המוטלים עליהם בקשר להפרות חוק או רגולציה, כגון בדבר סיוע להעלמות מס ומניעת מימון טרור, הלבנת הון וחקירת מעשי שחיתות. עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ובנושא FIFA נחקרים על-ידי הרשויות האמריקאיות. הבנק מעריך, כי סביר להניח שהסך הכולל שתשלם קבוצת הבנק בקשר לחקירות עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים יהיה גבוה משמעותית מסכום ההפרשה הקיים בדוחות הכספיים. קנסות משמעותיים מאד עלולים לפגוע בתוצאות הבנק. למועד זה נראה שהסדר או הסדרים מוסכמים עם משרד המשפטים האמריקאי בעניין זה יכול שיהיו מסוג של Deferred Prosecution Agreement או Plea Agreement. סוג ההסדר, אם יושג, עשוי גם הוא להשפיע על הבנק באופן שהסדר חמור עלול לפגוע בעסקי הבנק. לפרטים בדבר חקירות הרשויות האמריקאיות, ראה [ביאור 10ד ו-10ה בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2019](#).

- **סביבת המאקרו:** פעילות הבנק תלויה בסביבה העסקית בישראל ובעולם. מצב הכלכלה העולמית, שינויים משמעותיים במדיניות המוניטרית ובעקומי הריבית, תנודתיות בשווקים ושינויים במחירי הנכסים הפיננסיים בארץ ובעולם ובמחירי הנדל"ן והמצב הכלכלי, המדיני והביטחוני של ישראל ושל האזור הינם בעלי פוטנציאל להשפעה על פעילות הבנק. התוכנית האסטרטגית הרב שנתית של הבנק כוללת הנחות מסוימות לגבי סביבת המאקרו תוך התייחסות לסיכונים הקיימים בכלכלה הגלובלית ובמשק הישראלי ומאזנת בין שיקולי תשואה לסיכון.

- **הסביבה הרגולטורית בארץ ובחול:** לרפורמות רגולטוריות בינלאומיות קיימת השלכה על פעילותו העסקית של הבנק בארץ ובעולם. בישראל גובשו בשנים האחרונות מספר יוזמות רגולטוריות שעניין בעיקר הגברת התחרותיות במערכת הבנקאית בישראל ולצידן קיימות מספר יוזמות רגולטוריות נוספות הנמצאות בשלבי ייזום. היוזמות והמגמות הרגולטוריות, ובפרט החובה של הבנק להיפרד מחברות כרטיסי האשראי שלו והשינויים המשמעותיים בתחום פעילות זה, כמו גם נידוד חשבונות בנק ו-Open API עשויות להשפיע על המערכת הבנקאית בכלל ועל הבנק בפרט. בשלב זה מוקדם להעריך ולאמוד השפעתן על הבנק. לפרטים אודות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל התשע"ז-2017 ראה [ביאור 16 בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2019](#).

- **סיכון אבטחת מידע ותקורות קיברנטיות:** איומי הסייבר המתגברים כלפי גופים פיננסיים מביאים להפנית משאבי התעשייה הבנקאית להתמודדות עם הסיכון. הבנק מבצע בקורות באופן תדיר בכלל הערוצים על מנת למנוע חדירת פוגענים, הפעלת תוכנות זדוניות ומניעת דלף מידע. מעגלי הבקרה מורכבים ממספר רב של מערכות אבטחת מידע מתקדמות אשר פרוסות פנימית ברשת הבנק וחיצונית בתור הגנה היקפית.

- **סיכון תחרותי-אסטרטגי:** תחרות חדשה מצד חברות ביג-טק (אפל, גוגל, פייסבוק, אמזון ועוד) וחברות פינטק, לצד חדירה של טכנולוגיות חדשות, שינויים בהתנהגות הלקוחות ומודלים עסקיים חדשים בעולם הפיננסי עלולים ליצור השפעה משמעותית על המערכת הבנקאית בארץ ובעולם בטווח הבינוני-ארוך. לצד זאת, שינויים רגולטוריים ותחרותיים בזירה המקומית בדגש על מהלכים להגברת התחרות בשוק האשראי הקמעונאי, כדוגמת חוק נתוני אשראי שנכנס לתוקפו ב-12 לאפריל 2019, עלולים להשפיע על התוצאות העסקיות של הבנק. הבנק גיבש תוכנית אסטרטגית לשנים 2019-2021 הכוללת ביצוע צעדים בתחומי החדשנות, הטכנולוגיה, מבנה הפעילות ועוד, כדי לתת מענה למכלול האיומים.

לפרטים בדבר הליכים משפטיים ראה [ביאור 10 בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2019](#).

לפרטים בדבר יוזמות רגולטוריות מהותיות בעלות השפעה על פעילות הבנק בתקופת הדיווח ראה [ביאור 16 בתמצית הדוחות הכספיים ליום](#)

[30 בספטמבר 2019](#).

ב.5. סקירת נכסי סיכון משוקללים

לוח ב-3: סקירת נכסי סיכון משוקללים

דרישות הון מזעריות*	נכסי סיכון משוקללים			
	30 בספטמבר 2019	30 ביוני 2019		30 בספטמבר 2019
	במיליוני ש"ח			
	39,309	285,760	285,673	1 סיכון אשראי (גישה סטנדרטית)**
	808	5,070	5,872	6 סיכון אשראי של צד נגדי (גישה סטנדרטית)
	386	2,629	2,803	10 התאמה בגין סיכון אשראי (CVA)
	-	-	-	15 סיכון סילוק (Settlement risk)
	5	127	33	16 חשיפות איגוח (גישה סטנדרטית)
	1,625	11,795	11,813	25 סכומים מתחת לספי הניכוי (כפופים למשקל סיכון 250%)
	42,133	305,381	306,194	סך-הכל סיכון אשראי
	419	3,578	3,044	20 סיכון שוק (גישה סטנדרטית)
	3,259	24,032	23,684	24 סיכון תפעולי
	45,811	332,991	332,922	27 סך-הכל

* דרישות הון בהתאם ליחס ההון הכולל המזערי הנדרש בתוספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח בשיעור של 13.76%.

** סיכון אשראי אינו כולל סיכון אשראי של צד נגדי, התאמה בגין סיכון אשראי, סיכון סילוק, חשיפות איגוח וסכומים מתחת לספי הניכוי.

ג. הון ומינוף

ג.1. הרכב ההון

לוח ג-1: הרכב ההון הפיקוחי

	30 בספטמבר 2018	30 בספטמבר 2019	
			במיליוני ש"ח
הון עצמי רובד 1			
הון עצמי רובד 1 - מכשירים ועודפים			
1	8,135	8,134	הון מניות רגילות שהונפק על-ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1
2	30,565	30,468	עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן
3	(1,156)	(989)	רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי
5	40	40	מניות רגילות שהונפקו על-ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי שאוחדו והמוחזקות על-ידי צד ג' (זכויות שאינן מקנות שליטה)
6	37,584	37,653	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים
הון עצמי רובד 1 - התאמות פיקוחיות וניכויים			
9	-	-	נכסים לא מוחשיים אחרים למעט זכויות שירות למשכנתאות, בניכוי מסים נדחים לשלם
10	34	34	מסים נדחים לקבל שמימושם מתבסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי, למעט מסים נדחים לקבל הנובעים מהפרשי עיתוי
11	(1)	(1)	סכום הרווח הכולל האחר המצטבר בגין גידורי תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן
14	4	3	רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי
16	-	-	השקעה עצמית במניות רגילות, המוחזקות באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מניות בכפוף להסכמים חוזיים)
21	-	-	מסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי, אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
26	(457)	(495)	התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על-ידי הפיקוח על הבנקים
26ג	(457)	(495)	מזה: התאמות פיקוחיות נוספות להון עצמי רובד 1
26ג	(457)	(495)	מזה: בגין תוכנית ההתייעלות
26ג	-	-	מזה: בגין מס שחר
28	(420)	(459)	סך-כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1
29	38,004	38,112	הון עצמי רובד 1
הון רובד 1 נוסף			
הון רובד 1 נוסף - מכשירים			
33	977	977	מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על-ידי התאגיד, הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר
36	977	977	הון רובד 1 נוסף לפני ניכויים
הון רובד 1 נוסף - ניכויים			
43	-	-	סך-כל הניכויים בהון רובד 1 נוסף
44	977	977	הון רובד 1 נוסף
45	38,981	39,089	הון רובד 1

לוח ג-1: הרכב ההון הפיקוחי (המשך)

30 בספטמבר 2019	30 בספטמבר 2018	31 בדצמבר 2018	במיליוני ש"ח/באחוזים
הון רובד 2			
הון רובד 2 - מכשירים והפרשות			
47	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על-ידי התאגיד, הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר	35	84
48	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על-ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג'	6,382	6,074
49	מזה: מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על-ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על-ידי משקיעי צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 2	3,482	4,251
50	הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפני השפעת המס המתייחס	3,780	3,911
51	הון רובד 2 לפני ניכויים	10,197	10,634
הון רובד 2 - ניכויים			
57	סך-כל ההתאמות הפיקוחיות להון רובד 2	-	-
58	הון רובד 2	10,197	10,634
59	סך ההון	50,458	49,023
נכסי סיכון משוקללים			
סך-הכל נכסי סיכון משוקללים בהתאם לטיפול שנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	332,454	336,029	339,973
מזה: נכסי סיכון אשראי	305,726	307,933	312,276
מזה: נכסי סיכון שוק	3,044	3,913	3,429
מזה: נכסי סיכון תפעולי	23,684	24,183	24,268
60	סך נכסי סיכון משוקללים	332,922	340,597
יחסי הון וכריות לשימור הון			
61	הון עצמי רובד 1	11.87%	11.32%
62	הון רובד 1	12.09%	11.61%
63	ההון הכולל	15.16%	14.39%
דרישות מזעריות שנקבעו על-ידי הפיקוח על הבנקים			
69	יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש הינו 10%. ליחס זה התווספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים	10.26%	10.24%
71	יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינו 13.5%. ליחס זה התווספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים	13.76%	13.74%
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)			
72	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים, שאינן עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על-ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה	1,286	2,076
73	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים, העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על-ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה	1,335	844
75	מסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהן מתחת לסף ההפחתה	3,582	3,645
תקרה להכללת הפרשות ברובד 2			
76	הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה	3,780	3,919
77	התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית	3,827	3,911
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר			
82	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון רובד 1 נוסף הכפופים להוראות המעבר	733	977
83	סכום שנוכה מהון רובד 1 נוסף בשל התקרה	811	1,460
84	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון רובד 2 הכפופים להוראות המעבר	4,577	6,102
85	סכום שנוכה מהון רובד 2 בשל התקרה	-	-

ג.2. הלימות ההון

ג.2.א. יעד הלימות ההון

בהתאם לחוזר הפיקוח על הבנקים בדבר יחסי הון מזעריים נדרש הבנק, בהיותו תאגיד בנקאי משמעותי במיוחד (כזה, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל), לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10%, וביחס הון כולל מזערי של 13.5%. ליחסי ההון המזעריים התווספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים. בהתאם לכך, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי יחס ההון הכולל המזערי הנדרשים מהבנק על-ידי הפיקוח על הבנקים על בסיס מאוחד, לפי הנתונים ליום 30 בספטמבר 2019, הינם 10.26%-13.76%, בהתאמה. על-פי החלטת דירקטוריון הבנק, יעד יחס הון עצמי רובד 1 מיום 31 בדצמבר 2017 עומד על 10.75%.

ג.2.ב. תכנון וניהול ההון על-ידי הבנק

הנפקה של כתבי התחייבות נדחים עם מנגנון לספיגת הפסדים

במהלך הרבעון השני של שנת 2019 הבנק הנפיק סדרה של כתבי התחייבות נדחים בסך של כ-1 מיליארד ש"ח המהווים חלק מהון רובד 2 של הבנק. לפרטים אודות ההנפקה ראה [ביאור 9.1 בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2019](#).

פדיון מוקדם של שטרי הון בהון רובד 1

הבנק פדה בפדיון מוקדם מלא את שטרי ההון הנדחים סדרה ב' ואת שטרי ההון הנדחים סדרה ד' בחודשים פברואר 2019 וספטמבר 2019, בהתאמה, וזאת בתמורה לסך של 582 מיליוני ש"ח ו-349 מיליוני ש"ח בהתאמה.

דיבידנדים

לפני מועד אישור הדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2018, הודיע הפיקוח על הבנקים לבנק, כי לאור אי הודאות הרבה בנושא חקירת הרשויות האמריקאיות, ומטעמי זהירות ושמרנות, סבור הפיקוח על הבנקים כי לעת הזו אין מקום לחלוקת דיבידנד שוטף על-ידי הבנק. בהתאם, מטעמי שמרנות ובתיאום עם בנק ישראל החל מהרבעון השני של 2018 לא הכריז דירקטוריון הבנק על חלוקת דיבידנד שוטף, זאת מבלי לשנות ממדיניות חלוקת הדיבידנד של הבנק. ראה [גם ביאור 24 בדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

כתוצאה מעצם מכירת כ-65% ממניות ישראלכרט ברבעון השני של שנת 2019 (ראה [ביאור 17 בתמצית הדוחות הכספיים](#)), נוצרו לבנק עודפי הון נוספים בסך של כ-1.3 מיליארד ש"ח (מתוכם כ-0.3 מיליארד ש"ח בגין קיטון בסיכון התפעולי של ישראלכרט שיוכרו בהדרגה במשך 3 שנים). בקשר עם עודפי הון אלה הכריז דירקטוריון הבנק בחודש ספטמבר 2019 על חלוקת דיבידנד בסך של 1 מיליארד ש"ח אשר שולם בחודש אוקטובר 2019. הדיבידנד שחולק בא במקום חלופת תוכנית לרכישה עצמית, שנשקלה ועליה דיווח הבנק בדוחות קודמים. אין שינוי במדיניות חלוקת הדיבידנד של הבנק.

ג.2.ג. יישום הוראות רגולטוריות בעלות השפעה על נושאי מדידה והלימות הון

מכירת ישראלכרט

בהתאם לנדרש בחוק להגברת התחרותיות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), תשע"ז-2017 ("החוק להגברת התחרותיות") ופרסום תשקיף הצעת מכר לציבור של מניות ישראלכרט, מכר הבנק בהצעת מכר לציבור ביום 8 באפריל 2019 כ-65.2% מהונה של ישראלכרט. בעקבות המכירה חלה עלייה של כ-0.3% ביחס הון עצמי רובד 1 וביחס ההון הכולל. לפרטים אודות החזקות הבנק בקבוצת ישראלכרט, ראה [סעיף 2.6.1 חברות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 בספטמבר 2019](#).

התייעלות תפעולית

בחודש ינואר 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" ("הוראת התייעלות"). בהתאם להוראת התייעלות, דירקטוריון תאגיד בנקאי יתווה תוכנית רב-שנתית להתייעלות. תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו בהוראה יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התוכנית לתקופה של עד 5 שנים בקו ישר לעניין חישוב יחסי הלימות ההון ויחס המינוף. בחודש אוקטובר 2016 אישר דירקטוריון הבנק תוכנית התייעלות שעלותה המוערכת בסך של 762 מיליוני ש"ח, נטו מהשפעת המס, נזקפה להון. השפעת עלויות תוכנית התייעלות על יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון, המוערכת בכ-0.12% ליום 30 בספטמבר 2019, נזקפת בשיעורים שווים על פני 5 שנים החל משנת 2017. בהמשך להוראת התייעלות, פרסם הפיקוח על הבנקים בחודש יוני 2017 מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן", אשר מעודד את התאגידים הבנקאיים לבחון, בנוסף להתייעלות בהוצאות כוח אדם, גם אפשרויות לצמצום עלויות נדל"ן ותחזוקה של יחידות המטה וההנהלה, לרבות באמצעות בחינה מחודשת של מיקומן הגיאוגרפי (להלן: התייעלות בתחום הנדל"ן). במסגרת זאת, על מנת לעודד יישום תוכנית התייעלות בתחום הנדל"ן, הפיקוח יאשר לבנקים הקלות בנושא הלימות הון. הפיקוח על הבנקים האריך את התוקף ליישום תוכנית התייעלות עד ליום 31 בדצמבר 2019.

שלוחת הבנק בתורכיה

בחודש ינואר 2019 התקבל מכתב מבנק ישראל בנושא שלוחת הבנק בתורכיה, בנק פוזיטיף, בו ציין בנק ישראל כי פעילות הבנק בתורכיה חושפת אותו לסיכונים משמעותיים ולפיכך, עד למימוש מלוא החזקות הבנק בשלוחה, נדרש הבנק להגדיל את שיעורי השקלול של נכסי הסיכון בגין הפעילות בחישוב יחס ההון המאוחד בלבד, באופן הבא:

- החל מיום 1 בינואר 2020 ישוקללו נכסי הסיכון בגין פעילות השלוחה בשיעור של 300% לכל הפחות.
 - החל מיום 1 בינואר 2021 ישוקללו נכסי הסיכון בשיעור של 600% לכל הפחות.
- השפעת הנחיה זו על יחס הון עצמי רובד 1 על בסיס הנתונים ליום 30 בספטמבר 2019 הינה קיטון של כ-0.04% בהנחת שקלול נכסי הסיכון ב-300% וקיטון של כ-0.11% בהנחת שקלול נכסי הסיכון ב-600%.

הבנק החל בביצוע פעולות למכירת מלוא החזקותיו בבנק פוזיטיף (לפרטים נוספים ראה [פרק חברות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 בספטמבר 2019](#)).

ג.2.ד. הוראות באזל 3

הוראות באזל 3 נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014, כאשר היישום הינו באופן מדורג בהתאם להוראות המעבר שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין 299 בנושא "מדידה והלימות הון - ההון הפיקוחי - הוראות מעבר". בהתאם להוראות המעבר, מכשירי ההון שאינם כשירים עוד כהון פיקוחי הוכרו החל מיום 1 בינואר 2014 עד לתקרה של 80% מיתרתם בהון הפיקוחי ליום 31 בדצמבר 2013, ובכל שנה עוקבת מופחתת תקרה זו ב-10% נוספים עד ליום 1 בינואר 2022. בהתאם לאמור, בשנת 2018 תקרת המכשירים הכשירים כהון פיקוחי עמדה על 40% ובשנת 2019 תקרה זו עומדת על 30%.

ג.3. יחס מינוף

הבנק מיישם את הוראת ניהול בנקאי תקין 218 בנושא "יחס מינוף" (להלן: "ההוראה"). ההוראה קובעת יחס מינוף פשוט ושקוף שאינו מבוסס סיכון, אשר יפעל כמדידה משלימה לדרישות ההון מבוססות הסיכון, ואשר נועד להגביל את צבירת המינוף בתאגיד הבנקאי.

יחס המינוף מבוטא באחוזים ומוגדר כיחס בין מדידת ההון למדידת החשיפה. ההון לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רובד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין 202, תוך התחשבות בהסדרי המעבר שנקבעו. סך מדידת החשיפה היא סכום החשיפות המאזניות, חשיפות לנגזרים ולעסקות מימון ניירות-ערך ופריטים חוץ-מאזניים.

לוח ג-2: השוואה בין נכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף

31 בדצמבר 2018	30 בספטמבר 2018	30 בספטמבר 2019	
			במיליוני ש"ח
460,926	447,921	453,347	סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים
-	-	-	ההתאמות בגין השקעות ביטוחיות בתחום הבנקאות, הפיננסים, הביטוח או המסחר שאוחדו לצרכים חשבונאיים, אך אינם בתחולת האיחוד לצרכים פיקוחיים
-	-	-	ההתאמות בגין נכסי נאמנות שהוכרו במאזן בהתאם להוראות הדיווח לציבור, אך לא נכללו במדידת החשיפה של יחס המינוף
333	1,162	(3,270)	התאמות בגין מכשירים פיננסיים נגזרים
-	-	-	התאמות בגין עסקות מימון ניירות-ערך
54,608	59,960	55,470	התאמות בגין פריטים חוץ-מאזניים
3,113	3,103	3,062	התאמות אחרות
518,980	512,146	508,609	חשיפה לצורך יחס מינוף

לוח ג-3: גילוי על יחס מינוף

31 בדצמבר 2018	30 בספטמבר 2018	30 בספטמבר 2019	
במיליוני ש"ח/באחוזים			
חשיפות מאזניות			
452,831	440,243	443,237	נכסים במאזן (למעט נגזרים ועסקות מימון ניירות-ערך, אך לרבות ביטחונות)
(34)	(34)	(49)	סכומים בגין נכסים שנוכו בקביעת הון רובד 1
452,797	440,209	443,188	סך חשיפות מאזניות (למעט בגין נגזרים ועסקות מימון ניירות-ערך)
חשיפות בגין נגזרים			
5,717	5,271	5,362	עלות השחלוף הקשורה לכל העסקות בגין נגזרים
6,704	6,743	6,048	סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקות בגין נגזרים
-	-	-	גילום ביטחונות שניתנו בגין נגזרים, שנוכו מהנכסים במאזן בהתאם להוראות הדיווח לציבור
(1,554)	(924)	(1,988)	ניכויים של נכסי חייבים בגין ביטחון משתנה במזומן שניתן בעסקות בנגזרים
-	-	-	רגל צד נגדי מרכזי פטורה של חשיפות מסחריות שסולקו על-ידי הלקוח
-	-	-	סכום נקוב אפקטיבי מתואם של נגזרי אשראי שנכתבו
-	-	-	קיצוזים נקובים אפקטיביים מתואמים וניכוי תוספות בגין נגזרי אשראי שנכתבו
10,867	11,090	9,422	סך חשיפות בגין נגזרים
חשיפות בגין עסקות מימון ניירות-ערך			
708	887	529	נכסים ברוטו בגין עסקות מימון ניירות-ערך (ללא קיצוזים), לאחר התאמות בגין עסקות שמטופלות כמכירה חשבונאית
-	-	-	סכומים שקוזזו של מזומנים לשלם ושל מזומנים לקבל מנכסים ברוטו בגין עסקות מימון ניירות-ערך
-	-	-	חשיפת סיכון אשראי של צד נגדי מרכזי בגין נכסי מימון ניירות-ערך
-	-	-	חשיפות בגין עסקות כסוכן
708	887	529	סך חשיפות בגין עסקות מימון ניירות-ערך
חשיפות חוץ-מאזניות אחרות			
185,688	181,489	168,916	חשיפה חוץ-מאזנית בערך נקוב ברוטו
(131,080)	(121,529)	(113,446)	התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי
54,608	59,960	55,470	פריטים חוץ-מאזניים
הון וסך החשיפות			
38,981	39,089	40,261	הון רובד 1*
518,980	512,146	508,609	סך החשיפות*
יחס מינוף			
7.51%	7.63%	7.92%	יחס מינוף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 218
6.00%	6.00%	6.00%	יחס מינוף מזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים

* נתונים אלה כוללים התאמות בגין תוכנית ההתייעלות שנקבעו לפי מכתב הפיקוח על הבנקים מיום 12 בינואר 2016 בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". השפעת עלויות תוכנית ההתייעלות על יחס המינוף ליום 30 בספטמבר 2019, המוערכת בכ-0.07% נזקפת בשיעורים שווים על פני 5 שנים החל משנת 2017.

ד. סיכון אשראי

סיכון האשראי הינו סיכון הנובע מכך שהלווה או החייב לא יעמוד בהתחייבויותיו לבנק על-פי הסכם האשראי. תיק האשראי הינו מרכיב עיקרי בתיק הנכסים של קבוצת הבנק, ולכן הרעה ביציבותם של הלווים השונים עלולה להשפיע לרעה על שווי הנכסים ועל רוחניות הקבוצה.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות:

- **אשראי מאזני** - התחייבויות נוכחיות כלפי הבנק כגון אשראי ומשכנתאות לציבור, אשראי לבנקים ופיקדונות בבנקים, אשראי לממשלות, השקעה באגרות-חוב (קונצרניות ואחרות) וכן החלק המאזני (שווי נוכחי) של גזרים ומכשירים פיננסיים.
- **אשראי חוץ-מאזני** - התחייבויות פוטנציאליות (שטרם מומשו) כלפי הבנק כגון ערבויות, התחייבויות לא מנוצלות, למתן אשראי, מסגרות לא מנוצלות וכן התחייבויות פוטנציאליות כתוצאה משינוי בשווי עסקות במכשירים פיננסיים גזרים. סיכון האשראי הנובע מעסקות במכשירים פיננסיים גזרים הינו סיכון צד נגדי, דהיינו הסיכון שהצד הנגדי לעסקה ייכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של תזרמי המזומנים בעסקה בגזרים. סיכון צד נגדי מטופל בנפרד בפרק ה' להלן.

סיכון נוסף הנובע מתיק חשיפות אשראי הינו סיכון ריכוזיות. סיכון ריכוזיות נובע מפיזור לא אופטימלי של סיכונים ספציפיים בתיק האשראי, דהיינו כאשר תיק האשראי אינו מפוזר דיו בין גורמי הסיכון השונים. לדוגמא: כאשר תיק האשראי מורכב מכמות קטנה של לוויים (ריכוזיות לווה) או חשוף במידה גבוהה לענף מסוים (ריכוזיות ענפית).

בהתאם להוראות הדיווח של בנק ישראל פרק זה כולל פריטים שחלה עליהם מסגרת באזל לסיכון אשראי בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 203 אלא אם כן צוין אחרת במפורש.

ד.1. איכות האשראי של חשיפות האשראי

לוח ד-1: מדדי סיכון אשראי

ליום		
31.12.18	30.09.19	
0.95%	1.01%	שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת אשראי לציבור*
0.28%	0.29%	שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום בפיגור של 90 יום או יותר מיתרת אשראי לציבור*
1.31%	1.35%	שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור*
1.14%	1.13%	שיעור יתרת הפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי מיתרת אשראי לציבור*
138.11%	134.00%	שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור פגום*
106.49%	104.39%	שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור, מיתרת אשראי לציבור פגום בתוספת יתרת אשראי לציבור אשר נמצא בפיגור של 90 ימים או יותר*
1.89%	2.03%	שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור*
0.22%	0.18% ⁽¹⁾	שיעור ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
0.20%	0.10% ⁽¹⁾	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
14.58%	7.48% ⁽¹⁾	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

* לפני ניכוי הפרשות להפסדי אשראי.
(1) מחושב על בסיס שנתי.

שיעור NPL מופיע בטבלה 2-3 בדוח דירקטוריון והנהלה ליום 30 בספטמבר 2019.

ניתוח איכות התיק

בתשעת החודשים הראשונים של 2019 נרשמה עלייה (החמרה) במדדים הבאים:

- שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת אשראי לציבור
- שיעור ה-NPL
- שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור
- שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור

שיפור נרשם במדדים הבאים:

- שיעור ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
 - שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור ובמספר מדדים נרשמה יציבות יחסית:
 - שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום בפיגור של 90 יום או יותר מיתרת אשראי לציבור
 - שיעור יתרת ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי מיתרת אשראי לציבור
- למרות העלייה במספר מדדים לאיכות התיק, מדדים אלו אינם מציגים שינוי משמעותי, הינם נמוכים בהשוואה ארוכת טווח ובשנתיים האחרונות מציגים תנודתיות קלה ללא מגמה קבועה.
- הצעדים שביצע הבנק לשיפור איכות החיתום בתיק האשראי לפרטיים ממשיכים לבוא לידי ביטוי בירידה בשיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור גם ברבעון זה.
- לגבי מדדים נוספים המתייחסים לסיכון תיק האשראי של אנשים פרטיים בלבד ראה [לוח ד-7 להלן](#).

לוח ד-2: איכות האשראי של חשיפות אשראי

30 בספטמבר 2019				
יתרות נטו	הפרשות להפסדי אשראי או ירידת-ערך	יתרות ברוטו		
		אחרים	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	
במיליוני ש"ח				
378,123	670	375,205	3,588	1 חובות, למעט אגרות-חוב
56,196	-	56,196	-	2 אגרות-חוב
168,916	54	168,970	-	3 חשיפות חוץ-מאזניות
603,235	724	600,371	3,588	4 סך-הכל
30 בספטמבר 2018				
יתרות נטו	הפרשות להפסדי אשראי או ירידת-ערך	יתרות ברוטו		
		אחרים	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	
במיליוני ש"ח				
384,649	531	381,735	3,445	1 חובות, למעט אגרות-חוב
51,610	-	51,610	-	2 אגרות-חוב
181,489	92	181,581	-	3 חשיפות חוץ-מאזניות
617,748	623	614,926	3,445	4 סך-הכל
31 בדצמבר 2018				
יתרות נטו	הפרשות להפסדי אשראי או ירידת-ערך	יתרות ברוטו		
		אחרים	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	
במיליוני ש"ח				
397,713	594	394,373	3,934	1 חובות, למעט אגרות-חוב
47,860	-	47,860	-	2 אגרות-חוב
185,688	81	185,769	-	3 חשיפות חוץ-מאזניות
631,261	675	628,002	3,934	4 סך-הכל

לפרטים בדבר שינויים במלאי החובות הפגומים ראה [טבלה 3-3 בפרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 בספטמבר 2019](#).

ד.2. סיכון אשראי בגין חשיפות ללווים ולקבוצות לוויים

לוח ד-3: פירוט יתרות אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני ללוויים שיתרת חבותם מעל 1,200 מיליון ש"ח לפי ענפי משק

30 בספטמבר 2019			
מספר לוויים	סיכון אשראי מאזני	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סך-הכל
במיליוני ש"ח			
3	758	4,548	5,306
-	-	-	-
1	1,388	1,367	2,755
1	1,132	139	1,271
1	972	239	1,211
6	10,048	7,030	17,078
12	14,298	13,323	27,621

ענף משק

תעשייה	3	758	4,548	5,306
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	-	-	-	-
אספקת חשמל ומים	1	1,388	1,367	2,755
מידע ותקשורת	1	1,132	139	1,271
בתי מלון שירותי הארחה ואוכל	1	972	239	1,211
שירותים פיננסיים*	6	10,048	7,030	17,078
סך-הכל	12	14,298	13,323	27,621

31 בדצמבר 2018

מספר לוויים	סיכון אשראי מאזני	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סך-הכל
במיליוני ש"ח			
3	877	5,164	6,041
1	756	647	1,403
1	1,276	2,315	3,591
3	3,077	2,571	5,648
8	5,986	10,697	16,683

ענף משק

תעשייה	3	877	5,164	6,041
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	1	756	647	1,403
אספקת חשמל ומים	1	1,276	2,315	3,591
שירותים פיננסיים	3	3,077	2,571	5,648
סך-הכל	8	5,986	10,697	16,683

* בעקבות הפסקת האיחוד של חברת ישראלכרט, נכללו החל מהרבעון השני של שנת 2019 יתרות אשראי מאזני בסך של 3,481 מיליון ש"ח ויתרות אשראי חוץ-מאזני בסך של 4,030 מיליון ש"ח.

סיכון אשראי בגין חשיפות לקבוצות לוויים

הבנק מקיים תהליכי מעקב ובקרה כדי לבדוק עמידה במגבלות הוראה 313 לעניין חשיפה לחבות קבוצות לוויים. נכון למועד הדוח הבנק אינו חורג מהמגבלות.

לוח ד-4: פירוט יתרות סיכון האשראי לכל קבוצת לוויים אשר חבותה נטו על בסיס מאוחד עולה על 15% מהון התאגיד הבנקאי (כהגדרתו בהוראה 313)

קבוצת לוויים א'	סיכון אשראי מאזני	סיכון אשראי חוץ-מאזני	מזה: סיכון אשראי חוץ-מאזני בגין מכשירים נגזרים ⁽²⁾	חבות ברוטו ⁽³⁾	ניכויים ⁽⁴⁾	חבות נטו ⁽¹⁾	שיעור מההון הרגולטורי
במיליוני ש"ח							
3,854	2,949	379	6,816	10	6,806	16.77%	

- (1) סיכון האשראי החוץ-מאזני בגין מכשירים נגזרים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה ושל קבוצת לוויים.
- (2) הסכום כולל ערבויות צד ג' מחוץ לקבוצה.
- (3) ניכויים המותרים בהתאם להוראה 313, הכוללים בעיקר פיקדונות המופקדים בבנק, אגרות-חוב שהונפקו על-ידי מדינת ישראל, כתבי שיפוי של מדינת ישראל או גופים פיננסיים המותרים בניכוי.
- (4) ניכויים המותרים בהתאם להוראה 313, הכוללים בעיקר פיקדונות המופקדים בבנק, אגרות-חוב שהונפקו על-ידי מדינת ישראל, כתבי שיפוי של מדינת ישראל או גופים פיננסיים המותרים בניכוי.

3.ד. סיכונים בתיק הלוואות לדיור

לוח ד-5: מעקב אחר התפתחות יתרת תיק האשראי לדיור על-פי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק

סך-הכל	מגזר מטבע-חוץ		מגזר צמוד מדד				מגזר לא-צמוד				סך-הכל	
	ריבית משתנה		ריבית משתנה		ריבית קבועה		ריבית משתנה		ריבית קבועה			
	ש"ח	ב-%	ש"ח	ב-%	ש"ח	ב-%	ש"ח	ב-%	ש"ח	ב-%		
7.7%	87,757	0.3%	280	26.7%	23,473	15.7%	13,805	38.5%	33,743	18.8%	16,456	30.9.19
9.3%	81,454	0.5%	368	27.0%	21,984	16.6%	13,539	38.1%	31,060	17.8%	14,503	31.12.18
7.6%	74,521	0.6%	437	27.7%	20,619	17.4%	12,988	37.6%	28,022	16.7%	12,455	31.12.17

כימות ומדידת הסיכון - תיק אשראי לדיור

הבנק מבצע באופן שוטף מעקב אחר התפתחות תיק האשראי לדיור ונוקט באמצעים שונים לניהול הסיכון. סיכוני אשראי לדיור נבחנים באופן פרטני על-פי המדיניות והיעדים שנקבעו במסגרת תיאבון הסיכון שהוגדר באשראי לדיור, מרמת העסקה הבודדת ועד הסתכלות כוללת על תיק האשראי לדיור בבנק.

גידור הסיכון: הבנק מנהל ומגדר את הסיכון בין השאר על-ידי מגבלות בסגמנטים שונים כפי שנקבעו במסגרת דיוני המדיניות בהנהלה ובדירקטוריון בריכוז והובלת החטיבה לניהול סיכונים. במסגרת המגבלות ישנה התייחסות לשיעורי LTV, כושר החזר, התפלגות מוצרי אשראי בתיק, היקף החוב הבעייתי, תקופת הלוואה, פריסה גיאוגרפית, שיעור הפיגורים וכדומה. ניטור המדדים מתבצע גם בהשוואה לנתונים בכלל המערכת הבנקאית. הבנק עוקב אחר התנאים והשינויים המאקרו-כלכליים בכלל ובסביבה העסקית בענף בפרט. קיימים אירועים בגינם נדרשת בחינה מחודשת של המדיניות כגון עלייה חדה בריבית המשתנה, בשיעור האינפלציה, עלייה ברמת האבטלה במשק ושינוי מהותי במחירי הדיור. דיווח הנתונים נעשה ברמה חודשית במסגרת פרום סיכון חטיבתי בראשות מנהל החטיבה הקמעונאית וברמה רבעונית במסגרת הדיווח על התפתחות תיק האשראי וסיכון האשראי בהנהלה ובדירקטוריון.

הבנק עושה שימוש במודל סטטיסטי המודד את ההסתברות לכשל ואת ההפסד החזוי בתיק המשכנתאות. בנוסף מבוצעים תרחישי מאמץ על תיק המשכנתאות ומנותחת ההשפעה על התיק עצמו ועל כלל הבנק. התרחישים כוללים התייחסות לירידה חדה במחירי הדירות, עלייה בריבית ועלייה ברמת האבטלה במשק. כמו-כן, קיימים הסדרי ביטוח - ביטוח חיים וביטוח מבנה.

לוח ד-6: פירוט מאפיינים שונים של אשראי לדיור שהעמיד הבנק - שיעור מסך הביצועים החדשים

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום					
30.09.18	31.12.18	31.03.19	30.06.19	30.09.19	
34.2%	34.5%	38.1%	37.9%	37.7%	שיעור מימון מעל 60%
0.1%	0.2%	0.0%	0.0%	0.1%	שיעור החזר מהכנסה מעל 40% (לרכישה ובהחזר חודשי)
32.5%	30.3%	31.5%	31.7%	32.7%	שיעור בריבית המשתנה בתדירות קצרה מ-5 שנים
59.5%	57.9%	59.2%	59.2%	59.9%	שיעור בריבית משתנה
6.2%	6.3%	6.0%	5.7%	5.6%	שיעור הלוואות לכל מטרה
9.0%	10.2%	9.7%	10.0%	9.2%	שיעור הלוואות למטרת השקעה מסך רכישת דירות
7.3%	7.3%	6.9%	7.4%	7.1%	קרן המתוכננת להיפרע מעל גיל 67 (ללא השקעה)
24.6	24.6	24.7	24.5	24.1	תקופת פירעון מקורית ממוצעת לרכישה בשנים (ללא גישור)

- ברבעון השלישי של 2019 נמשכת מגמת העלייה ביתרות. מנתוני ביצועי הלוואות ניכר שיפור במספר מדדים:
- שיעור ביצועי האשראי בשיעור מימון מעל 60% ברבעונים השלישי והשני מציג מגמת ירידה מתונה לאחר עלייה חדה ברבעון הראשון.
 - ירידה מתונה יחסית בשיעור ביצועי הלוואות לכל מטרה ברבעון השלישי 2019, בהמשך לירידה משמעותית יותר ברבעונים הראשון והשני.
 - נרשמה התקצרות בתקופת הפירעון הממוצעת לרכישה (ללא גישור) ברבעון השלישי, בהמשך לירידה ברבעון השני ולאחר עלייה קלה ברבעון הראשון.
 - ירידה קלה בשיעור הלוואות למטרת השקעה מסך רכישת דירות ברבעון השלישי, בהמשך לירידה ברבעונים הראשון והשני. נרשמה החמרה במספר מדדים:
 - שיעור הביצועים בשיעור החזר מהכנסה מעל 40% עלה במעט לעומת הרבעון הקודם, אך נשאר בשיעור נמוך מאוד.
 - שיעור הלוואות בריבית משתנה נמצא במגמת עלייה מתחילת השנה.
- בהסתכלות כוללת על מדדי האשראי לדירור ניכר כי הגידול ביתרות התבצע תוך שמירה על איכות החיתום.

4.4. אשראי לאנשים פרטיים (ללא דירור)

לוח ד-7: יתרת האשראי לאנשים פרטיים בישראל*

השינוי	יתרה ליום		במיליוני ש"ח	
	31.12.18	30.09.19		
				מאזני
				עו"ש חובה
(19.50%)	(759)	3,892	3,133	הלוואות ⁽¹⁾
(5.97%)	(1,778)	29,791	28,013	מזה: הלוואות בולט ובלון
(24.56%)	(28)	114	86	אשראי לרכישת כלי רכב ⁽²⁾
(14.77%)	(646)	4,375	3,729	חייבים בגין פעילות בכרטיסי אשראי
6.99%	343	4,905	5,248	סך-הכל סיכון אשראי מאזני
(6.61%)	(2,840)	42,963	40,123	
				חוץ-מאזני
3.35%	683	20,368	21,051	סיכון אשראי חוץ-מאזני
(3.41%)	(2,157)	63,331	61,174	סך-הכל סיכון אשראי כולל

* סיכון אשראי מוצג לפי מקום פעילות.

(1) אינו כולל הלוואות לרכישת כלי רכב.

(2) כולל הלוואות שניתנו למטרת רכישת כלי רכב ובשעבוד כלי רכב.

לוח ד-8: מידע על חובות בעייתיים בגין אנשים פרטיים בישראל

שיעור מסך-הכל סיכון אשראי מאזני	השינוי	יתרה ליום		
		ליום	במיליוני ש"ח	
		31.12.18	30.09.19	
2.03%	(0.23%)	873	871	סיכון אשראי בעייתי
1.62%	7.20%	694	744	מזה: סיכון אשראי פגום
0.25%	(32.71%)	107	72	חובות בפיגור מעל 90 יום
1.10%	⁽¹⁾ (29.81%)	473	249	מחיקות חשבונאיות נטו לתקופה
2.08%	(8.07%)	892	820	יתרת הפרשה להפסדי אשראי

(1) מחושב על בסיס שנתי.

בתשעת החודשים הראשונים של 2019 נרשם קיטון ביתרת ההלוואות לאנשים פרטיים בישראל כולל אשראי לרכישת כלי רכב בשיעור של 6.9%. סך סיכון האשראי המאזני ירד ב-6.6%. יתרת סיכון האשראי הבעייתי נותרה יציבה יחסית לסוף 2018 אך שיעורה עלה בעקבות הירידה בהיקף התיק. ביתרת סיכון האשראי הפגום נרשמה עלייה של כ-7.2%. ביתרת החובות בפיגור מעל 90 יום נרשמה ירידה של כ-32.7% בהשוואה לדצמבר 2018, וכן נרשמה ירידה חדה של כ-29.8% במחיקות החשבונאיות נטו וירידה של כ-8.1% ביתרת הפרשה להפסדי אשראי. הירידה החדה בשיעור המחיקות החשבונאיות נטו מצביעה על המשך השפעת הצעדים לשיפור איכות החיתום באשראי לאנשים פרטיים שנקט הבנק. למידע נוסף בנושא סיכון אשראי לאנשים פרטיים פרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 בספטמבר 2019.

5.ד. מימון ממונף

להלן נתונים אודות סיכוני האשראי בגין מימון ממונף. הגילוי מתמקד בחשיפות בגין לווים ממונפים/עסקות ממונפות בהם יתרת האשראי עולה על סך של 0.5% מהון רובד 1.

לוח ד-9: חשיפות הבנק למימון ממונף לפי ענף המשק של הלווה

ליום 30 בספטמבר 2019			
מספר לווים	יתרת אשראי מאזני	יתרת אשראי חוץ-מאזני	סך-הכל
במיליוני ש"ח			
ענף המשק של הלווה			
1	251	-	251
1	99	117	216
2	1,303	-	1,303
1	87	275	362
1	251	-	251
1	346	73	419
2	633	-	633
9	2,970	465	3,435
ליום 31 בדצמבר 2018			
מספר לווים	יתרת אשראי מאזני	יתרת אשראי חוץ-מאזני	סך-הכל
במיליוני ש"ח			
ענף המשק של הלווה			
1	257	-	257
2	658	534	1,192
2	1,361	38	1,399
1	266	-	266
3	741	170	911
1	225	-	225
10	3,508	742	4,250

ד.6. הפחתת סיכון אשראי: גילויים בגישה הסטנדרטית

לוח ד-10: טבלת הפחתת סיכון אשראי

30 בספטמבר 2019									
מובטחים								לא מובטחים	
מזה: על-ידי נגזרי אשראי	מזה: על-ידי ערבויות פיננסיות	מזה: על-ידי ביטחון		מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל
יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית
מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח
במיליוני ש"ח									
-	-	2,290	2,721	5,717	11,136	8,007	13,857	364,266	1 חובות, למעט אגרות-חוב
-	-	-	-	-	-	-	-	56,196	2 אגרות-חוב
-	-	2,290	2,721	5,717	11,136	8,007	13,857	420,462	3 סך-הכל
-	-	-	-	4	25	4	25	2,917	4 מזה: פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר
30 בספטמבר 2018									
מובטחים								לא מובטחים	
מזה: על-ידי נגזרי אשראי	מזה: על-ידי ערבויות פיננסיות	מזה: על-ידי ביטחון		מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל
יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית
מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח
במיליוני ש"ח									
-	-	7,873	8,690	6,299	12,034	14,172	20,724	363,925	1 חובות, למעט אגרות-חוב
-	-	-	-	-	-	-	-	51,610	2 אגרות-חוב
-	-	7,873	8,690	6,299	12,034	14,172	20,724	415,535	3 סך-הכל
-	-	-	-	7	28	7	28	2,923	4 מזה: פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר
31 בדצמבר 2018									
מובטחים								לא מובטחים	
מזה: על-ידי נגזרי אשראי	מזה: על-ידי ערבויות פיננסיות	מזה: על-ידי ביטחון		מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל
יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית	יתרה מאזנית
מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח	מזה: סכום מובטח
במיליוני ש"ח									
-	-	7,786	8,384	5,993	11,841	13,779	20,225	377,488	1 חובות, למעט אגרות-חוב
-	-	-	-	-	-	-	-	47,860	2 אגרות-חוב
-	-	7,786	8,384	5,993	11,841	13,779	20,225	425,348	3 סך-הכל
-	-	-	-	45	62	45	62	3,358	4 מזה: פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר

לוח ד-11: הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון⁽¹⁾⁽²⁾

30 בספטמבר 2019									
סך-הכל סכום חשיפות אשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)	150%	100%	75%	60%	50%	35%	20%	0%	
במיליוני ש"ח									
112,214	36	299	-	-	-	-	4,661	107,218	1 ריבנויות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית
6,511	-	-	-	-	4,249	-	254	2,008	2 ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית
19,631	-	59	-	-	4,101	-	15,331	140	3 בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))
113,242	-	106,280	-	-	2,364	-	4,598	-	5 תאגידים
55,056	-	-	55,056	-	-	-	-	-	6 חשיפות קמעונאיות ליחידים
9,412	-	-	9,412	-	-	-	-	-	7 הלוואות לעסקים קטנים
87,487	-	3,661	22,295	8,576	24,606	28,349	-	-	8 בביטחון נכס מגורים
61,306	-	61,306	-	-	-	-	-	-	9 בביטחון נדל"ן מסחרי
2,681	1,409	1,272	-	-	-	-	-	-	10 הלוואות בפיגור
10,627	729	6,764	-	-	-	-	-	3,134	11 נכסים אחרים*
1,680	480	1,200	-	-	-	-	-	-	11א *מזה: בגין מניות
478,167	2,174	179,641	86,763	8,576	35,320	28,349	24,844	112,500	12 סך-הכל

30 בספטמבר 2018									
סך-הכל סכום חשיפות אשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)	150%	100%	75%	60%	50%	35%	20%	0%	
במיליוני ש"ח									
114,315	-	347	-	-	68	-	4,907	108,993	1 ריבנויות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית
7,148	-	-	-	-	4,505	-	396	2,247	2 ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית
18,846	-	92	-	-	4,919	-	13,286	549	3 בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))
121,378	61	108,015	-	-	3,484	-	9,818	-	5 תאגידים
64,413	-	-	64,413	-	-	-	-	-	6 חשיפות קמעונאיות ליחידים
10,258	-	-	10,258	-	-	-	-	-	7 הלוואות לעסקים קטנים
79,127	-	3,660	24,805	1,911	21,111	27,640	-	-	8 בביטחון נכס מגורים
54,719	-	54,719	-	-	-	-	-	-	9 בביטחון נדל"ן מסחרי
2,786	1,759	1,027	-	-	-	-	-	-	10 הלוואות בפיגור
12,428	646	8,121	-	-	-	-	-	3,661	11 נכסים אחרים*
2,060	467	1,593	-	-	-	-	-	-	11א *מזה: בגין מניות
485,418	2,466	175,981	99,476	1,911	34,087	27,640	28,407	115,450	12 סך-הכל

(1) היתרות בגילוי כוללות יתרות חוב מאזניות וחוז-מאזניות המשקפות סיכון אשראי, זאת למעט סכומי מסים נדחים והשקעות בתאגידים פיננסיים מתחת לספי הניכוי (הכפופים למשקל סיכון 250%), חשיפות בגין סיכון אשראי צד נגדי וחשיפות איגוח.

(2) היתרות משקפות את סכומי החשיפה הפיקוחיים, בניכוי הפרשות ומחיקות, לאחר מקדמי המרה לאשראי ולאחר שיטות להפחתת סיכון אשראי.

לוח ד-11: הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון⁽¹⁾⁽²⁾ (המשך)

31 בדצמבר 2018									
סך-הכל סכום חשיפות אשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)	150%	100%	75%	60%	50%	35%	20%	0%	
במיליוני ש"ח									
116,615	41	343	-	-	71	-	5,169	110,991	1 ריבונות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית
7,231	-	-	-	-	4,614	-	407	2,210	2 ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית
19,369	-	72	-	-	5,138	-	13,459	700	3 בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))
121,208	-	112,778	-	-	2,437	-	5,993	-	5 תאגידים
64,412	-	-	64,412	-	-	-	-	-	6 חשיפות קמעונאיות ליחידים
9,656	-	-	9,656	-	-	-	-	-	7 הלוואות לעסקים קטנים
81,090	-	3,644	23,971	3,755	22,003	27,717	-	-	8 בביטחון נכס מגורים
54,660	-	54,660	-	-	-	-	-	-	9 בביטחון נדל"ן מסחרי
3,188	1,957	1,231	-	-	-	-	-	-	10 הלוואות בפיגור
11,866	640	8,060	-	-	-	-	-	3,166	11 נכסים אחרים*
1,513	410	1,103	-	-	-	-	-	-	11א *מזה: בגין מניות
489,295	2,638	180,788	98,039	3,755	34,263	27,717	25,028	117,067	12 סך-הכל

(1) היתרות בגילוי כוללות יתרות חוב מאזניות וחוז-מאזניות המשקפות סיכון אשראי, זאת למעט סכומי מסים נדחים והשקעות בתאגידים פיננסיים מתחת לספי הניכוי (הכפופים למשקל סיכון 250%), חשיפות בגין סיכון אשראי צד נגדי וחשיפות איגוח.

(2) היתרות משקפות את סכומי החשיפה הפיקוחיים, בניכוי הפרשות ומחיקות, לאחר מקדמי המרה לאשראי ולאחר שיטות להפחתת סיכון אשראי.

ה. סיכוני אשראי של צד נגדי

סיכון הצד הנגדי מוגדר בבנק בהתאם להגדרה המופיעה בנב"ת 203 כסיכון האשראי הנובע מעסקות במכשירים פיננסיים. הסיכון הינו שהצד הנגדי לעסקה יכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של זרמי המזומנים בעסקה בנגזרים. ערך השוק של העסקה יכול להיות חיובי או שלילי לכל אחד מהצדדים לעסקה, ערך השוק אינו ודאי ועשוי להשתנות לאורך זמן ובהתאם לתנועות בגורמי סיכון השוק העומדים בבסיסו.

לוח ה-1: ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי לפי גישה פיקוחית

30 בספטמבר 2018				30 בספטמבר 2019				
RWA	EAD לאחר CRM	חשיפה פוטנציאלית עתידית	עלות שחלוף	RWA	EAD לאחר CRM	חשיפה פוטנציאלית עתידית	עלות שחלוף	
במיליוני ש"ח								
5,870	9,031	6,540	2,491	5,386	8,180	5,628	2,552	1 שיטת החשיפה הנוכחית
-	-	-	-	-	-	-	-	3 הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי (לעסקות מימון ניירות-ערך (SFT))
5,870	9,031	6,540	2,491	5,386	8,180	5,628	2,552	6 סך-הכל
31 בדצמבר 2018								
RWA	EAD לאחר CRM	חשיפה פוטנציאלית עתידית	עלות שחלוף					
במיליוני ש"ח								
6,449	9,269	6,383	2,886					1 שיטת החשיפה הנוכחית
-	-	-	-					3 הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי (לעסקות מימון ניירות-ערך (SFT))
6,449	9,269	6,383	2,886					6 סך-הכל

לוח ה-2: הקצאת הון בגין התאמת שערור לסיכון אשראי

2018 בספטמבר 30		2019 בספטמבר 30		
RWA	EAD לאחר CRM	RWA	EAD לאחר CRM	
במיליוני ש"ח				
3,327	9,269	3,942	9,031	3 סך-כל התיקים שמחשבים בגינם CVA לפי הגישה הסטנדרטית
				8,180

1. סיכון שוק

סיכון שוק הינו סיכון להפסד או לירידת-ערך כתוצאה משינוי בשווי כלכלי של מכשיר פיננסי או תיק מסוים עקב שינויים במחירים, שערים, מרווחים ופרמטרים אחרים בשווקים, ובכלל זה:

- **סיכון ריבית** - סיכון להפסד או לירידת-ערך כתוצאה משינויים בשערי ריבית במטבעות השונים;
- **סיכון מטבע** - סיכון להפסד כתוצאה משינויי שער חליפין;
- **סיכון אינפלציה** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים בעקום הציפיות למדד המחירים לצרכן;
- **סיכון מחיר מניות** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי המניות או מדדי המניות;
- **סיכון מרווחי אשראי** - סיכון להפסד כתוצאה משינוי במרווח בין התשואה לפדיון של אגרות-חוב קונצרניות הנסחרות בשווקים לבין הריבית חסרת הסיכון הרלוונטית;
- **סיכון תנודתיות** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי התנודתיות המצוטטים בשוק;
- **סיכון מרווח (Basis spread)** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים במרווחים בין עקומי ריבית שונים או בסיסי ריבית שונים.

גורמי הסיכון העיקריים אליהם חשוף הבנק הם שערי הריבית של השקל במגזר הצמוד והלא-צמוד, אינפלציה, שער החליפין שקל/דולר ומרווחים בין עקומי הריבית השונים.

להרחבה על סיכוני השוק ואופן ניהולם ראה [הדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018 והדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

1.1. סיכון שוק בתיק למסחר

לוח ו-1: סיכון שוק על-פי הגישה הסטנדרטית

הבנק נדרש לשמור הון בגין נכסי סיכון שוק, על-פי מודל סטנדרטי שהוגדר על-ידי בנק ישראל. הלימות ההון הרגולטורית מחושבת על סיכוני הריבית והמניות בתיק למסחר בלבד, כפי שהוגדרו לעיל, ועל סיכוני המטבע בתיק הבנקאי ובתיק למסחר.

	30 בספטמבר 2018	30 בספטמבר 2019	31 בדצמבר 2018
נכסי סיכון במיליוני ש"ח			
מוצרים ישירים			
1 סיכון שיעור ריבית (כללי וספציפי)	1,985	2,185	2,302
2 סיכון פוזיציה במניות (כללי וספציפי)	84	10	82
3 סיכון שער חליפין	1,288	600	738
4 סיכון סחורות	-	-	-
אופציות			
5 הגישה הפשוטה	-	-	-
6 גישת דלתה-פלוס	556	249	307
7 גישת התרחישים	-	-	-
8 איגוח	-	-	-
9 סך-הכל	3,913	3,044	3,429

2.1. סיכון ריבית בתיק הבנקאי

סיכון ריבית בתיק הבנקאי מתייחס להשפעה הפוטנציאלית של שינויים בעקומי הריבית השונים על הערך הכלכלי של הבנק (דהיינו, השינוי בערך הנוכחי של הנכסים וההתחייבויות) ו/או על הכנסות הריבית נטו (רגישות ההכנסה החשבונאית). הסיכון נוצר במהלך הפעילות הבנקאית השוטפת והיזומה של הבנק, ונובע ממתן שירות שוטף לקהל הרחב ולמגזר העסקי והפיננסי ומפעילויות אחרות, ובכללן חשיפת הריבית הנובעת מניהול תיק ההשקעות. הסיכון נובע מהבדלים במבנה הנכסים וההתחייבויות - פערי מגזר, תקופה, בסיסי ריבית, מועדי חידוש ריבית ועוד. בבנק קיימות מגבלות הן על רגישות הערך הכלכלי והן על רגישות ההכנסה (כולל חברות בנות פיננסיות המנוהלות על-ידו וחברות בנות בעלות חשיפה משמעותית לקבוצה) לתרחישי שינוי בעקומי הריבית השקלית, המדדית והמט"חית.

לוח ו-2: שווי הוגן נטו מותאם* של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו

31 בדצמבר 2018**			30 בספטמבר 2019			
סך-הכל	מטבע-חוץ	שקל	סך-הכל	מטבע-חוץ	שקל	
במיליוני ש"ח						
34,091	1,120	32,971	36,057	825	35,232	שווי הוגן נטו מותאם*
33,563	741	32,822	35,090	502	34,588	מזה: תיק בנקאי

* שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא-כספיים ולאחר השפעת התחייבויות לזכויות עובדים וייחוס לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.
** כולל יתרות המיוחסות לפעילות מופסקת.

לפירוט נוסף בדבר הנחות ששימשו לחישוב השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 15 בתמצית הדוחות הכספיים](#).

לוח ו-3: השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על השווי ההוגן נטו מותאם* של הבנק וחברות מאוחדות שלו

31 בדצמבר 2018**			30 בספטמבר 2019			
סך-הכל	מטבע-חוץ	שקל	סך-הכל	מטבע-חוץ	שקל	
במיליוני ש"ח						
שינויים מקבילים						
626	211	415	89	208	(119)	עלייה במקביל של 1%
668	227	441	55	207	(152)	מזה: תיק בנקאי
(659)	(270)	(389)	(41)	(208)	167	ירידה במקביל של 1%
(684)	(238)	(446)	(35)	(199)	164	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים						
(82)	119	(201)	(322)	(1)	(321)	התללה ⁽¹⁾
92	(32)	124	396	62	334	השטחה ⁽²⁾
300	178	122	322	117	205	עליית ריבית בטווח הקצר
(485)	(207)	(278)	(342)	(112)	(230)	ירידת ריבית בטווח הקצר

* שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא-כספיים ולאחר השפעת התחייבויות לזכויות עובדים וייחוס לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.
** כולל יתרות המיוחסות לפעילות מופסקת.

- (1) התללה - ירידה בריבית בטווח הקצר ועלייה בריבית בטווח הארוך.
(2) השטחה - עלייה בריבית בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך.

בטבלה זו מוצג השינוי בשווי הוגן נטו המותאם של כל המכשירים הפיננסיים, בהנחה שחל השינוי שמצוין בכל שיעורי הריבית בכל מגזרי ההצמדה.

לוח ו-4: רגישות ההון הכלכלי של הבנק לשינויים במקביל בעקומי הריבית (השינוי התיאורטי בשווי הכלכלי כתוצאה מהתרחיש)

ליום 31 בדצמבר 2018		ליום 30 בספטמבר 2019				
מטבע-חוץ	שקל צמוד מדד	שקל לא-צמוד	מטבע-חוץ	שקל צמוד מדד	שקל לא-צמוד	
במיליוני ש"ח						
שינויים במקביל						
275	(506)	239	222	(776)	(131)	עלייה במקביל של 1%
(297)	592	(242)	(224)	864	216	ירידה במקביל של 1%

בטבלה לעיל מוצג ניתוח רגישות השווי הכלכלי של הבנק לשינויים בעקומי הריבית, המבוסס, בין השאר, על היוון תזרימי המזומנים הצפויים בעקום ריבית שאינו מביא בחשבון את מרווח סיכון האשראי של הצד הנגדי ותוך שימוש במודלים פנימיים לגבי חלק מהמוצרים. זאת בשונה מחישוב שווי הוגן המבוסס, בין השאר, על היוון תזרימי המזומנים הצפויים בשיעור ריבית המשקף את רמת הסיכון הגלומה במכשיר הפיננסי, תוך התחשבות בהתחייבויות לעובדים אשר אינן משמשות את הבנק בניהול רגישות הערך הכלכלי. מתחילת שנת 2019 השתנתה הרגישות לשינוי במקביל בעקומים השקליים שאינם צמודי מדד בעיקר עקב גידול במתן משכנתאות וקניית אגרות-חוב ממשלתיות. עליית רגישות לעלייה במקביל גם בריבית הצמודה עקב גידול במתן משכנתאות והתקצרות ההנפקות של הבנק.

לוח ו-5: השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית

ליום 31 בדצמבר 2018		ליום 30 בספטמבר 2019				
הכנסות מימון סך-הכל שאינן מריבית	הכנסות ריבית	הכנסות מימון סך-הכל שאינן מריבית	הכנסות מימון סך-הכל שאינן מריבית	הכנסות מימון סך-הכל שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
במיליוני ש"ח						
שינויים במקביל						
1,360	522	838	1,305	345	960	עלייה במקביל של 1%
1,390	552	838	1,280	320	960	מזה: תיק בנקאי
(1,159)	(563)	(596)	(1,068)	(374)	(694)	ירידה במקביל של 1%
(1,171)	(575)	(596)	(1,054)	(360)	(694)	מזה: תיק בנקאי

רגישות ההכנסה בטבלה לעיל חושבה על פי גישת ההנהלה הכוללת הנחות על מידול יתרות העו"ש ושינוי במרווחי פיקדונות בשינוי ריבית בחלק מהתרחישים ותוך שימוש ברצפות ריבית. ההפסד התיאורטי במקרה של ריבית שלילית (מתחת לרצפה) עלול להיות גבוה יותר. רגישות התיק למסחר חושבה בגישת MTM.

3.1. סיכון מניות ומרווחי אשראי - סיכון השקעה

הגדרת סיכון השקעה בבנק, הינה חשיפה לשוק המניות, למרווחי אשראי ולסיכון האשראי בשווקי אגרות-החוב והמניות בתיק הבנקאי בקבוצה (כתוצאה מהחזקה במוצרים אלו עלול הבנק להיחשף גם לסיכונים ריבית ו/או מטבע ו/או נזילות ואלה מנוהלים בנפרד). על-פי הגדרת הבנק, אגרות-חוב ממשלת ישראל בש"ח ובמטבע-חוץ ואגרות-חוב ממשלה, המוחזקות על-ידי שלוחה, של המדינה בה היא פועלת, אינן נושאות סיכון השקעה ולכן אינן נכללות במדידת סיכון ההשקעה בבנק.

להרחבה על סיכון ההשקעה ואופן ניהולו ראה [הדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018](#), הדוחות הכספיים לשנת 2018.

ז. סיכון נזילות

סיכון נזילות - סיכון הנזילות מוגדר כסיכון קיים או עתידי ליציבות הבנק ולרווחיו, הנובע מאי יכולתו לעמוד בתזרים המזומנים הנדרש לצרכיו. סיכון הנזילות בבנק נבחן בראיה רחבה יותר של יכולת עמידה בפירעון ההתחייבויות במועד פירעון גם בעתות לחץ, בלי לפגוע בהתנהלות השוטפת במסגרת תוכניות העבודה של הבנק ובלי להיקלע להפסדים חריגים.

סיכון המימון - הינו הסיכון לאי יכולת לגייס מקורות חדשים במקום אלו שהגיעו לפירעון, או שהגיוס מחדש יבוצע בתקופות ובתנאים אשר יפגעו בהכנסות הבנק נטו מריבית. הסיכון מנוהל כחלק מסיכון הנזילות ולאור מקורות המימון של הבנק, אין הבנק רואה בסיכון זה לכשעצמו סיכון מהותי. הבנק מייחס חשיבות רבה לגיוס מקורות יציבים בעלי פיזור גבוה.

לוח ז-1: יחס כיסוי הנזילות - תאגיד בנקאי בע"מ וחברות מאוחדות שלו לתקופה של שלושה חודשים

לרבעון שהסתיים ביום 30 בספטמבר 2019		
סך ערך משוקלל**	סך ערך לא משוקלל*	
106,503		סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA) סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה
		תזרימי מזומנים יוצאים
15,047	200,053	פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
3,293	65,862	פיקדונות יציבים
10,531	93,418	פיקדונות פחות יציבים
1,223	40,773	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים (סעיף 84 להוראת ניהול בנקאי תקין 221)
70,094	110,380	מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
482	1,927	פיקדונות לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים) ופיקדונות ברשתות של תאגידי בנקאיים קואופרטיביים
69,070	107,911	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
542	542	חובות לא מובטחים
-	4	מימון סיטונאי מובטח
21,326	94,214	דרישות נזילות נוספות, מזה:
11,751	12,602	תזרימים יוצאים בגין חשיפה נגזרים ודרישות ביטחון אחרות
-	-	תזרימים יוצאים בגין אובדן מימון מוצרי חוב
9,575	81,612	קווי אשראי ונזילות
4,365	4,365	מחויבויות מימון חוזיות אחרות
1,755	52,960	מחויבויות מימון מותנות אחרות
112,587		סך-הכל תזרימי מזומנים יוצאים
		תזרימי מזומנים נכנסים
508	508	הלוואות מובטחות (למשל עסקות מכר חוזר)
14,924	22,346	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
11,474	16,488	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
26,906	39,342	סך-הכל תזרימי מזומנים נכנסים

סך ערך מתואם***	
106,503	סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
85,681	סך-הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו
124%	יחס כיסוי נזילות (%)

* ערכים לא משוקללים חושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על-ידי המחזיק תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים), על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.

** ערכים משוקללים חושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים), על בסיס ממוצע תצפיות יומיות. מספר התצפיות ששימשו בחישוב הממוצעים ברבעון המדווח הינו 62.

*** ערכים מתואמים חושבו לאחר הפעלת (1) מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא ו-(2) כל המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ברמה 2 וברמה 1 ומגבלה על תזרימים נכנסים).

לוח ז-1: יחס כיסוי הנזילות - תאגיד בנקאי בע"מ וחברות מאוחדות שלו לתקופה של שלושה חודשים (המשך)

לרבעון שהסתיים ביום 30 בספטמבר 2018*		
סך ערך משוקלל***	סך ערך לא משוקלל**	
סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה		
109,043		סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
תזרימי מזומנים יוצאים		
14,883	193,073	פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
3,130	62,608	פיקדונות יציבים
10,600	92,042	פיקדונות פחות יציבים
1,153	38,423	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים (סעיף 84 להוראת ניהול בנקאי תקין 221)
69,128	106,755	מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
431	1,724	פיקדונות לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים) ופיקדונות ברשתות של תאגידים בנקאיים קואופרטיבים
68,181	104,515	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
516	516	חובות לא מובטחים
-	5	מימון סיטונאי מובטח
22,266	110,514	דרישות נזילות נוספות, מזה:
12,938	14,729	תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
-	-	תזרימים יוצאים בגין אובדן מימון מוצרי חוב
9,328	95,785	קווי אשראי ונזילות
15,126	15,126	מחויבויות מימון חוזיות אחרות
1,854	56,183	מחויבויות מימון מותנות אחרות
123,257		סך-הכל תזרימי מזומנים יוצאים
תזרימי מזומנים נכנסים		
818	818	הלואאות מובטחות (למשל עסקות מכר חוזר)
20,361	26,367	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
12,352	16,942	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
33,531	44,128	סך-הכל תזרימי מזומנים נכנסים
סך ערך מתואם****		
109,043		סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
89,726		סך-הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו
122%		יחס כיסוי נזילות (%)

* כולל יתרות המיוחסות לפעילות מופסקת.
 ** ערכים לא משוקללים חושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על-ידי המחזיק תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים), על בסיס ממוצע תצפיות יומיות. מספר התצפיות ששימשו בחישוב הממוצעים ברבעון המדווח הינו 56.
 *** ערכים משוקללים חושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים), על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.
 **** ערכים מתואמים חושבו לאחר הפעלת (1) מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא ו-(2) כל המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ברמה 2 וברמה 2 ומגבלה על תזרימים נכנסים).

לוח ז-1: יחס כיסוי הנזילות - תאגיד בנקאי בע"מ וחברות מאוחדות שלו לתקופה של שלושה חודשים (המשך)

לרבעון שהסתיים ביום 31 בדצמבר 2018*		
סך ערך משוקלל***	סך ערך לא משוקלל**	
סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה		
106,375		סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
תזרימי מזומנים יוצאים		
15,032	195,062	פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
3,175	63,494	פיקדונות יציבים
10,710	93,346	פיקדונות פחות יציבים
1,147	38,222	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים (סעיף 84 להוראת ניהול בנקאי תקין 221)
69,011	107,845	מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
435	1,738	פיקדונות לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים) ופיקדונות ברשתות של תאגידים בנקאיים קואופרטיביים
68,245	105,776	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
331	331	חובות לא מובטחים
-	8	מימון סיטונאי מובטח
27,613	118,042	דרישות נזילות נוספות, מזה:
17,957	19,765	תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
-	-	תזרימים יוצאים בגין אובדן מימון מוצרי חוב
9,656	98,277	קווי אשראי ונזילות
15,827	15,827	מחויבויות מימון חוזיות אחרות
1,834	55,580	מחויבויות מימון מותנות אחרות
129,317		סך-הכל תזרימי מזומנים יוצאים
תזרימי מזומנים נכנסים		
894	894	הלואאות מובטחות (למשל עסקות מכר חוזר)
22,556	29,486	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
17,352	21,795	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
40,802	52,175	סך-הכל תזרימי מזומנים נכנסים
סך ערך מתואם****		
106,375		סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
88,515		סך-הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו
120%		יחס כיסוי נזילות (%)

* כולל יתרות המיוחסות לפעילות מופסקת.
 ** ערכים לא משוקללים חושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על-ידי המחזיק תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים), על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.
 *** ערכים משוקללים חושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים), על בסיס ממוצע תצפיות יומיות. מספר התצפיות ששימשו בחישוב הממוצעים ברבעון המדווח הינו 64.
 **** ערכים מתואמים חושבו לאחר הפעלת (1) מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא ו-(2) כל המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ברמה 2 וברמה 2 ומגבלה על תזרימים נכנסים).

היחס הממוצע במהלך הרבעון (ממוצע תצפיות יומיות) עומד על 124% במאוחד ו-124% בתאגיד הבנקאי "סולו", כאשר הדרישה המזערית היא 100%. במהלך הרבעון השלישי לשנת 2019 היחס ירד לעומת הרבעון הקודם. הירידה ביחס נובעת בעיקר מגידול באשראי מעבר לגידול בפיקדונות. קיימת תנועתיות מסוימת בין הימים במהלך החודש ותחלופה בין שקלים למטבע-חוץ, בעיקר בעקבות פעילות בנגזרים.

עיקר הנכסים הנזילים של הבנק הינם אגרות-חוב ממשלתיות של ממשלת ישראל בשקלים ובמטבע-חוץ, אגרות-חוב של ממשלת ארצות-הברית במטבע-חוץ והפקדות בבנקים מרכזיים (בבנק ישראל ובפדרל ריזרב). הנכסים הנזילים מוחזקים בחלקם בבנק ובחלקם בחברות הבנות, כאשר הבנק מתחשב במגבלות אפשריות להעברת נזילות בין חלק מהחברות הבנות לבנק עצמו, בדגש על חברות בנות בנקאיות בחו"ל. בהתאם, חלק מהחברות הבנות מחזיקות נכסים נזילים לזמן משבר (או קו אשראי מחברת האם) בהתאם לצורך, והבנק אינו מסתמך על נכסים אלו. הבנק מנהל את יחס כיסוי הנזילות, ובהתאם את הנכסים הנזילים, בהפרדה בין שקלים ומטבע-חוץ. לפירוט נכסים נזילים לפי רמות ראה טבלה להלן. דירקטוריון הבנק אימץ מגבלה פנימית המחמירה מהדרישה הרגולטורית ליחס כיסוי הנזילות, הן לתאגיד הבנקאי "סולו" והן במאוחד.

מקור המימון העיקרי של הבנק הוא פיקדונות מלקוחות קמעונאיים ועסקים קטנים בישראל, היוצרים סיכון נזילות נמוך ביחס למקורות אחרים. בנוסף, הבנק מתממן באמצעות הנפקות, פיקדונות מחברות עסקיות ופיננסיות ועוד. המקורות במטבע-חוץ כוללים פיקדונות מלקוחות פרטיים ומלקוחות עסקיים בארץ, תושבי חוץ, חברות ישראליות בחו"ל, הנפקת CDs ומכשירים אחרים המבוססים על-ידי ה-FDIC בארצות-הברית ומקורות נוספים. על פיקדונות מגופים עסקיים ופיננסיים שמועד פירעונם עד חודש חלים על-פי ההוראה מקדמי יציאה גבוהים, ולכן הם תורמים תרומה גבוהה יחסית לתזרים היוצא. הבנק מנהל מעקב אחר ריכוזיות מקורות המימון בחתכים שונים, הן בשקלים והן במטבע-חוץ ועומד במגבלות הפנימיות בנושא. הבנק אינו מסתמך על מימון משוק ההון כמקור מימון עיקרי.

נגזרים יוצרים תזרים נכנס גבוה ותזרים יוצא גבוה ומביאים להסטת נכסים נזילים ותזרים יוצא נטו בין שקלים למטבע-חוץ, אך תרומתם נטו בסך המטבעות נמוכה. בתחשיב הנכסים הנזילים הבנק אינו כולל ביטחונות שהוא נדרש להפקיד כנגד פעילות בנגזרים, ומביא בחשבון תנועתיות בהיקף הפקדה זו, כנדרש בהוראה.

ניהול סיכון הנזילות והמימון מתבצע בראיה גלובלית של הפעילות בבנק בארץ, בסניפי הבנק בחו"ל ובחברות בנות להן סיכון נזילות משמעותי לקבוצה. סיכון הנזילות בבנק, במטבע-חוץ ובשקלים, מנוהל ומבוקר באופן שוטף באגף ניהול נכסים והתחייבויות, בהתאם למדיניות קבוצתית, במטרה להבטיח את היכולת להתמודד באופן תחרותי גם במצבי ביקוש והיצע חריגים בשווקים הפיננסיים. ניהול הנזילות השוטף הינו באחריות אגף ניהול נכסים והתחייבויות ומתבצע באמצעות יחידות הנזילות בשקלים ובמטבע-חוץ, ובאמצעות יחידות מקבילות בחברות הבנות. דיווחים לצוותי הנהלה מתבצעים בתדירות חודשית, הדיווחים לועדות הדירקטוריון הינם רבעוניים. דיווחים נוספים לגורמים פנימיים לצורכי מעקב וניהול נעשים בתדירות גבוהה יותר. התוכנית העסקית של הבנק מביאה בחשבון את השינויים העסקיים הצפויים, דרישות הנזילות וסיכון הנזילות העתידיים, כך שהבנק ימשיך לעמוד בכל המגבלות. המחלקה לניהול סיכונים שוק ונזילות בחטיבת ניהול סיכונים עוסקת בניטור שוטף של הנזילות באמצעות פרמטרים פנימיים וסביבתיים, דווח בלתי תלוי על רמת הסיכון לצוות הנהלה וועדת הדירקטוריון, ואיתגור הפרמטרים במודלים השונים לעניין הנזילות.

לוח ז-2: פירוט נכסים נזילים לפי רמות כנדרש בהוראות באזל

ממוצע לרבעון שהסתיים ביום 30 בספטמבר 2019	יתרה ליום 30 בספטמבר 2019	
במיליוני ש"ח		
105,095	103,975	נכסי רמה 1
1,107	1,187	נכסי רמה 2א
301	306	נכסי רמה 2ב
106,503	105,468	סך-הכל HQLA

ממוצע לרבעון שהסתיים ביום 30 בספטמבר 2018	יתרה ליום 30 בספטמבר 2018	
במיליוני ש"ח		
107,849	100,760	נכסי רמה 1
935	978	נכסי רמה 2א
259	290	נכסי רמה 2ב
109,043	102,028	סך-הכל HQLA

ממוצע לרבעון שהסתיים ביום 31 בדצמבר 2018	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018	
במיליוני ש"ח		
105,039	105,564	נכסי רמה 1
1,030	1,181	נכסי רמה 2א
306	315	נכסי רמה 2ב
106,375	107,060	סך-הכל HQLA

למידע נוסף בנושא סיכון הנזילות ואופן ניהולו ראה [הדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018 והדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

ח. סיכון תפעולי

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד העלול להיגרם מתהליכים פנימיים כושלים או לקויים, מפעולות אנוש, מכשלים במערכות וכן מאירועים חיצוניים. ההגדרה כוללת סיכון משפטי, אך אינה כוללת סיכון אסטרטגי וסיכון מוניטין. כשל הקשור לאחד הגורמים האמורים עלול להביא לפגיעה אפשרית ברווחיות. הבנק מפעיל יחידות בקרה, לרבות יחידות אבטחת מערכות מידע והגנת הסייבר, המשכיות עסקית, ביטחון, קצין ציות ואיסור הלבנת הון ומניעת מימון טרוור, נהלים ומערכות מקיפים בנושאים הקשורים לפעילות בנקאית, ניהול משאבי אנוש, בקורת תהליכים, פעילות בחירום ועוד. למידע נוסף בנושא סיכון תפעולי ואופן ניהולו ראה [הדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018 והדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

ט. סיכון ציות

סיכון הציות הוא הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שהוא אינו מקיים את הוראות הציות כהגדרתן בהוראת ניהול בנקאי תקין 308. תחת סיכון הציות כלולים בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 308, גם סיכונים הנובעים מתחום הגנות הבנק כלפי לקוחותיו, ניגוד עניינים, איסור הלבנת הון ומימון טרוור (לרבות אלה העוסקות בדיני המס), מתן ייעוץ ללקוח, אכיפה בניירות-ערך, הגנה על הפרטיות (למעט היבטים של טכנולוגיית המידע), הוראות ה-FATCA האמריקאי וה-CRS הבינלאומי והיבטי מיסוי רלוונטיים למוצרים או לשירותים ללקוחות או הוראות בעלות אופי דומה. סיכון הציות כולל גם את סיכון המוניטין הנלווה לאי-הציות להוראות האמורות. הטלת עיצומים כספיים על-ידי המפקחת על הבנקים: בחודשים האחרונים עלה מספר העיצומים הכספיים שהוטלו על בנקים וחברות כרטיסי אשראי (ובהם גם הבנק וישראל) על-ידי הפיקוח על הבנקים, במקרים בהם לעמדת הפיקוח התגלו תקלות או פגמים בהתנהלות של המוסדות הפיננסיים. לפירוט והרחבה ראה [דוח ממשל תאגידי בפרק "עניינים אחרים" בתמצית הדוחות הכספיים](#). למידע נוסף בנושא סיכון הציות ואופן ניהולו ראה [הדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018 והדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

י. סיכון משפטי

הסיכון המשפטי כולל, בין היתר, תביעות משפטיות, פסקי דין, חוסר יכולת לאכוף חוזים, וכן חשיפה לקנסות (Fines, Penalties) או צעדי אכיפה (Enforcement measures) כתוצאה מפעילות פיקוחית והסדרים פרטניים (Private Settlements) שעלולים לשבש או להשפיע באופן שלילי על פעילות קבוצת הבנק. הקבוצה נעזרת במערך ייעוץ משפטי פנימי וחיצוני, לצורך התמודדות עם הסיכון. למידע נוסף בנושא סיכון משפטי ואופן ניהולו ראה [הדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018 והדוחות הכספיים לשנת 2018](#) וכן ביאור 25 בדוחות הכספיים לשנת 2018 וביאור 10 בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2019.

יא. סיכון מוניטין

סיכון המוניטין מוגדר כסיכון קיים או עתידי לפגיעה בהכנסות או בהון כתוצאה מתדמית שלילית על-ידי מחזיקי העניין הרלוונטיים כגון: לקוחות, צדדים לעסקות, בעלי מניות, משקיעים, או גופים רגולטוריים. הסיכון, אשר בדרך כלל מתלווה לפעילויות אחרות וסיכונים אחרים, יכול להתממש במגוון דרכים כגון עזיבת לקוחות, רגולציות חדשות ועוד. למידע נוסף בנושא סיכון מוניטין ואופן ניהולו ראה [הדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018 והדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

יב. סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו סיכון להכנסות ו/או להון הקבוצה, שנובע מתהליכי חקיקה ו/או מטיטוטות הוראות של גופים רגולטורים שונים, שגורמים לשינויים בסביבה העסקית של הקבוצה. שינויים אלה יכולים להשפיע, לעיתים, על יכולת הקבוצה להציע שירותים מסוימים ו/או לחייבה לבצע השקעות טכנולוגיות ואחרות בעלות ניכרת ותוך פגיעה בלוח הזמנים לפיתוח שירותים מתוכננים אחרים. למידע נוסף בנושא סיכון רגולציה וחקיקה ואופן ניהולו ראה [הדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018 והדוחות הכספיים לשנת 2018](#). לפרטים בדבר יוזמות רגולטוריות מהותיות בעלות השפעה על פעילות הבנק בתקופת הדיווח ראה [ביאור 16 בתמצית הדוחות הכספיים ליום 30 בספטמבר 2019](#).

יג. סיכון כלכלי

זיהוי גורמי הסיכון בסביבה הכלכלית נעשה על-ידי המחלקה הכלכלית תוך מעקב אחר נתונים כלכליים ופיננסיים שוטפים בארץ ובעולם, והערכה מקצועית של המשמעויות הנגזרות מנתונים אלו. המחלקה ממפה ומדווחת על הסיכונים הפוטנציאליים במשק ובשווקים הפיננסיים לצוותים ולוועדות הרלוונטיים. למידע נוסף בנושא סיכון כלכלי ואופן ניהולו ראה [הדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018 והדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

לפרטים בדבר מצב המשק בישראל ובעולם ראה [פרק סקירה כלכלית בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 בספטמבר 2019](#).

יד. סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הנו סיכון מהותי עכשווי או עתידי לרווחים, הון, מוניטין או מעמד שעשוי להיגרם בעקבות שינויים בסביבה העסקית, החלטות עסקיות שגויות, יישום בלתי נאות של אסטרטגיה או החלטות עסקיות או מהעדר תגובה לשינויים ענפיים (לדוגמא מהלכי מתחרים), כלכליים או טכנולוגיים. בנוסף, הסיכון האסטרטגי הנו פונקציה של התאמת היעדים האסטרטגיים של הארגון לסביבת פעילותו, התאמת התוכניות העסקיות שפותחו על מנת להשיג יעדים אלו, הקצאת המשאבים, ואיכות היישום. ככזה, הסיכון הוא מידע צופה פני עתיד.

למידע נוסף בנושא סיכון אסטרטגי ואופן ניהולו ראה [הדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018 והדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

טו. סיכון סביבתי

סיכון סביבתי לבנק הוא הסיכון להפסד כתוצאה מהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה ואכיפתן, היכול להתממש באם יישא הבנק באחריות ישירה למפגע סביבתי, לרבות האפשרות שהבנק ידרש להסיר מפגע סביבתי או שמא יהיה אחראי בגין מפגע סביבתי כלפי צד שלישי, או כתוצאה מירידת-ערך של ביטחונות שמומשו. הסיכון אף עשוי להתממש בעקיפין, כתוצאה מהרעה במצבו הפיננסי של אחר בשל עלויות סביבתיות שמקורן בהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה. כמו-כן, ייתכן ויתממש סיכון מוניטין כתוצאה מייחוס לבנק קשר לגורם למפגע סביבתי.

למידע נוסף בנושא סיכון סביבתי ואופן ניהולו ראה [הדוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2018 והדוחות הכספיים לשנת 2018](#).